

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Adéla Surá

*Pohled papeže Františka na možnosti komunitní sociální
práce ve farnostech katolické církve*

Bakalářská práce

vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf

2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 23. 3. 2022

.....

Adéla Surá

Poděkování

Ráda bych poděkovala ThLic. Michalu Umlaufovi za veškeré podněty, zpětnou vazbu a vedení v průběhu psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat za jeho ochotu, vstřícnost a trpělivost, které se mi během psaní dostávalo. Rovněž děkuji své rodině a svým blízkým, kteří mi byli po celou dobu oporou.

Obsah

Úvod	5
1 Komunitní práce	7
1.1 Význam komunitní práce.....	7
1.2 Historie komunitní práce	11
1.3 Specifika komunitní práce	14
1.3.1 Specifika komunitní práce v Čechách a na Moravě	14
1.3.2 Komunitní práce v praxi české sociální práce	15
1.4 Modely a přístupy komunitní práce	16
1.5 Cíle komunitní práce.....	18
2 Farnost jako subjekt komunitní práce	21
2.1 Význam církve a farnosti	21
2.2 Propojení komunitní práce a farnosti.....	24
2.2.1 Komunitní farní centra v České republice	26
2.2.2 Výzkumné práce ve vztahu ke komunitní práci ve farnostech	26
2.3 Úlohy farnosti	28
2.4 Aktivity ve farnostech.....	30
3 Pohled papeže Františka na komunitní práci	32
3.1 Život papeže Františka.....	32
3.2 Inspirace papeže Františka pro komunitní práci	33
3.2.1 Inspirace v oblasti rodiny.....	33
3.2.2 Inspirace určené mladým lidem.....	35
3.2.3 Inspirace přesahující sociální bariéry	37
3.2.4 Inspirace v oblasti iniciativy a evangelizace	38
3.2.5 Inspirace v oblasti životního prostředí.....	39
3.3 Shrnutí inspirací	39
Závěr	41
Bibliografie	43
Anotace	49
Seznam použitých zkratk	50

Úvod

Bakalářská práce se zabývá pohledem papeže Františka na možnosti komunitní sociální práce ve farnostech katolické církve.

Sama patřím do farního společenství, ale často nevidím soudržnost a „souhru“ ve farnostech. Odvedenou službu farníci nedělají pro sebe, ale především pro Krista, pro sebe navzájem a pro druhé. Mojí touhou bylo poznat pohled papeže Františka, který ve své literatuře nahlíží na vizi farnosti. V této práci bych ráda představila jeho pohled všem lidem. Cílem práce je zjistit, jaké inspirace přináší papežův pohled pro soudobou komunitní sociální práci ve farnostech. Chci objasnit propojení farností katolické církve s komunitní sociální prací. Následně chci hledat možnosti v oblasti komunitní sociální práce a také inspiraci, jak podle papeže Františka budovat a rozvíjet komunitní sociální práci ve farnostech. Mojí další touhou je, aby inspirace byla z teorie převedena do praxe. Tedy aby sami farníci věděli, jak se zapojit, a hlavně aby měnili zaužívané způsoby a začali konat. Je důležité nalézat přístup, jímž by farníci mohli vyhledávat a využívat inspiraci v současné komunitní sociální práci.

Papežův pohled je pro mě inspirativní. Přináší nový pohled, jenž podle mě dává smysl a v sociální práci může být efektivní. Tato autorita často ovlivňuje vnímání lidí, je tedy důležité, aby se i sociální pracovníci nechali inspirovat.

Práce je zpracována jako teoretická studie. Jako metodu volím odbornou kompilaci. Sesbírané zdroje podrobně prostuduji. Následně tyto zdroje, jako encykliky a exhortace papeže Františka, a jejich výklady zkompiluji navzájem s odbornou literaturou z oblasti komunitní práce a církve. Po provedení odborné kompilace se pokusím zaznamenat inspirace papeže Františka pro komunitní práci. V rámci první kapitoly se zaměřuji na představení oblasti komunitní práce a následně komunitní sociální práce. V této kapitole je popsána historie, specifika, přístupy, modely a cíle komunitní práce. První kapitolu zakončuje rozvoj komunity.

Druhá kapitola je zaměřena na téma farnosti. Ještě dříve bude ale pozornost věnována samotné církvi. Po vymezení církve a farnosti následuje neméně důležité propojení farnosti a komunitní práce. Krátce se věnuji komunitním farním centrům v ČR a představuji výzkumné práce zaměřené na stejné nebo obdobné oblasti této práce. Nakonec se pozastavím nad úlohami farnosti a aktivitami, jež farnosti vykonávají. Možnost komunitní sociální práce se o dost více rozmohla v současné době z důvodu války na Ukrajině. Farnosti jsou velkou komunitou, která umí předávat solidaritu a soudržnost pro dobro druhých.

Poslední kapitola je věnována papeži Františkovi. Po představení samotného papeže uvádím jeho inspirace v různých oblastech společnosti. Tato kapitola je stěžejní pro celou práci. Právě zde nacházíme oblasti, jimž se máme věnovat. Přicházíme na to, jak se jim věnovat a jak se v nich chovat. V závěru je pak shrnuta tato bakalářská práce se zdůrazněním nejdůležitějších bodů.

Pro lepší pochopení daných témat práce jsem čerpala z literatury, jež se zabývá oblastmi sociální práce, obzvláště komunitní práce, církve a následně jsem hledala inspirace a možnosti v encyklikách a exhortacích. Podněty o komunitní práci jsem čerpala především z odborné literatury od Oldřicha Matouška, Alice Gojové a Pavla Hartla. Údaje ve druhé kapitole jsou nejvíce získány od Jana Graubnera, Vladimíra Petráčka, Jaromíra Neugebauera a Michaela Martinka. V závěrečné kapitole je užita inspirace z děl papeže Františka.

1 Komunitní práce

Komunitní práce je hlavní pojem, kterým se bude tato kapitola zabývat. Nejprve se ale zaměříme na pojem komunita. Následně představím definici komunitní práce jako celek, komunitní práci ve vztahu k sociální práci, její historii, specifika, modely, a nakonec rozvoj komunity jako rozvoj místního společenství. Cílem této kapitoly je uvedení do tématu a seznámení se základními pojmy k lepšímu pochopení předkládané závěrečné práce.

1.1 Význam komunitní práce

Dříve než se pokusíme o definici pojmu komunitní práce, je potřeba definovat pojem komunita (Kinkor, 2013, s. 265).

Latinský výraz *communitas* znamená společenství (Kábrt et al., 2000, s. 109). Komunita je v sociální práci užívána hned v několika významech. Pojem komunita není ve svém významu jednotný (Kraus, 2013, s. 193). S tím souhlasí i Stepney a Popple (2008, s. 7), kteří uvádí, že definice pojmu komunita nikdy nebyla přímočará. Stepney a Popple (2008, s. 6) zastávají názor, že koncept komunity vždy zaujímal důležité místo ve vývoji sociální práce i v její současné teorii a praxi. Hartl (1997, s. 24) jasně definuje komunitu jako místo, kde člověk může získávat emocionální podporu, ocenění a pomoc v každodenním životě.

Matoušek (2008, s. 85) doplňuje definici komunity o to, že komunita má svoji atmosféru, své způsoby komunikace, svoji hranici, jež je více nebo méně propustná vůči společnosti. Místní komunita naplňuje potřebu intimity, blízkosti a rozšířeného domova.

Podle Giddense (2004, s. 67–68) je komunita zdrojem etických hodnot, které podmiňují zdravé občanské žití. Takový postoj podle něj nemá žádný nedostatek. Pokud však komunita dosáhne až nadměrného vlivu, bude si tvořit svou skutečnou politiku identity. Problém nastává tehdy, když se stává možným zdrojem společenské rozdílnosti nebo dochází k totálnímu společenskému rozpadu.

Dle Matouška (2008, s. 85) je komunita považována za souhrn lidí neboli společenství žijících či kooperujících v jedné lokalitě nebo v jedné instituci na určitém území.

S tímto názorem se také ztotožňuje Jary (1991, s. 100), jenž komunitu představuje jako uskupení sociálních vztahů. Tyto vztahy se odehrávají v rámci určité lokality, např.: obce, čtvrtě, mikroregionu nebo sousedství.

Komunita se tak stává místem pro reprodukci sociálních vztahů a nerovností odvozených z rozdělení třídy, rasy a pohlaví (Stepney, Popple, 2008, s. 31).

Pocit sounáležitosti, solidarity mezi členy komunity je nazýván jako smysl pro komunitu. Někteří sociologové ho pokládají za jeden z primárních znaků komunity (Příhodová, 2004, s. 44 [online]).

Na rozdíl od výše zmíněných autorů Šťastná (2016, s. 9) vyzdvihuje, že komunita vždy nemusí představovat celou geografickou oblast. Mluví o takových skupinách, do nichž se řadí lidé trpící duševními chorobami, staří občané nebo matky na rodičovské dovolené. Ti všichni mohou z komunitních procesů čerpat, a tím přispívat k jejich lepšímu životu.

Dále autorka komunitu chápe jako osoby, které pobývají v geograficky definované oblasti a mezi nimiž se vyskytují oboustranné sociální vazby. Mezi tyto vazby můžeme řadit známosti, přátelství nebo účast v ekonomické směně. Tím je myšlen nákup zboží a služeb, využívání místních služeb v oblasti zdravotnictví, školství, veřejné správy a dopravy nebo umožnění pracovních nabídek v místě bydliště. Osoby jsou častokrát citově spoutány místem, kde pobývají – pociťují úctu k tradicím, sounáležitost a ztotožňují se s určitým místem. Komunitou rozumíme výsledek cíleného úsilí a vyhledávání sdílených důležitostí, jež se mohou stát základem dalších činností (Šťastná, 2016, s. 9).

S komunitou nepochybně souvisí komunitní práce. Komunitní práce je v našich podmínkách poměrně novou formou sociální práce, ve světě má přibližně stoletou tradici (Kinkor, 2013, s. 265). Pravdou je, že komunitní práce nestanovuje jednotný model práce s komunitou (Nesétová, Hortvíková, 2004, s. 47).

Pojem komunitní práce, která je představována též jako práce s komunitou, komunitní sociální práce nebo sociální práce se skupinou, je podle Thomase (In Šťastná, 2016, s. 8) chápána jako jedna z forem sociální práce.

Souhlasí s tím i časopis *Caritas et veritas* (2022 [online]), v němž je uvedeno, že komunitní práce je jednou z metod sociální práce, jež sleduje překonání sociálních problémů pomocí posilování sociálního kapitálu v komunitě i společnosti. K tomu patří právě informovanost komunity a společnosti.

V posledních letech více autorů představuje komunitní práci jinak. Matoušek (2008, s. 87) definuje komunitní práci jako proces pomáhající lidem, jež společnou aktivitou mají za cíl řešit problém místní komunity nebo ještě lépe zlepšit podmínky svého života v komunitě.

Kraus (2014, s. 194) podobně vysvětluje komunitní práci jako činnost směřující k vyvolání a podpoře změn, jež by vedly ke zlepšení životních podmínek komunity a její situace ve společenství.

Larsen, Sewpaul a Hole (2014, s. 4) vysvětlují přímo komunitní práci jako multiprofesní přístup, jenž je potřebný k řešení problémů souvisejících s komunitou. Tento přístup je zaměřený na zlepšení životní situace marginalizovaných skupin, a to buď prostřednictvím konvenčního organizačního komunitního přístupu, nebo radikálnějšího rozvojového přístupu, který se zaměřuje na participaci a překonávání strukturálních bariér bránících realizaci lidské schopnosti a blahobytu.

Komunitní práce představuje způsob řešení souvisejících sociálních problémů na komunitní úrovni (Larsen, Sewpaul, Hole, 2014, s. 5).

Kinkor (2013, s. 266–267) vystihuje adekvátně komunitní práci jakožto velmi univerzální metodu. Touto metodou se řeší místní problémy v oblasti sociálních služeb a zdravotní péče, životního prostředí, etnického napětí, vzdělávání, ale i vztahů v sousedství. Velká důležitost se klade na variabilitu v komunitní práci. Všechny situace potřebují jiná řešení, jež jsou v jiných situacích často nevyužitelná. V těchto situacích je po komunitních pracovnících, realizačním týmu i obyvatelích komunit požadována velká kreativita.

Schuringa (In Šťastná, 2006, s. 8) zdůrazňuje participaci lidí na věcech veřejných, posilování sebeorganizačních sil komunity, sociální zodpovědnost, vzájemnou solidaritu a pomoc, šetrný vztah k životnímu prostředí, respekt k místním tradicím a zvláštěm. Obyvatelům je umožněno přispívat do tvorby „příběhu“ místa, nečekat pouze na pomoc zvenčí. Komunitní práce má vytvářet struktury pro práci se svými nápady a iniciativami, stanovuje také perspektivy a uskutečňuje komunitní vizi.

Z prvních kroků realizace komunitní práce je důležité dbát na mapování úrovní komunity. Gojová, Stanková a Gojová (2020, s. 40) uvádí, že mikro úroveň se zaměřuje na obyvatele a členy konkrétní komunity. V mikroúrovni se nahlíží na počet členů komunity, mezilidské vztahy, demografické uspořádání a nejobvyklejší témata řešená v komunitě. Mezzo úroveň je základnou lokalitou a obce, v níž komunita žije. V této úrovni se mapuje struktura obyvatel, dopravní obslužnost, dostupnost občanské vybavenosti, vnímání komunity členy lokality či obce. Zájem je kladen na interpretaci vývoje komunity. Poslední makro úroveň souvisí s mapováním regionu či větší obce. Je podstatné se pokoušet získat přehled o informacích ze strategických dokumentů vůči komunitě, postojích obce vůči komunitě, struktuře obce a dalších aktérech.

Pro komunitní práci je velmi důležitá praxe, která se dá jen velmi těžko ověřit. Tím se pozice intuice a charismatu stane na základě dobré praxe ještě dominantnější (Henderson, Thomas, 2007, s. 38).

Nesětová a Hortvíková (2004, s. 47) výstižně uvádí, že komunitní sociální práce je jen jednou z metod sociální práce.

Gojová (2006, s. 22) zmiňuje, že komunitní práce je úzce spjata se sociální prací. Dále vyjadřuje, že autoři často pojmy sociální a komunitní práce oddělují. Tato vyjádření nejsou v odborných zdrojích dohledatelná. Gojová dále uvádí, že pojem komunitní sociální práce se v našich zemích začal objevovat až po Sametové revoluci v roce 1989. Nevyplyvá z toho, že by tato metoda sociální práce nebyla v praxi uskutečňována, ale neoznačovala se tak. Lze říci, že adjektivum „komunitní“ se stalo do značné míry módní (Gojová, 2006, s. 5).

Na význam komunitní práce jako metody sociální práce se současní autoři nedívají jednotně (Gojová, 2006, s. 24).

Burkett (In Gojová, 2006, s. 25) uvádí, že více autorů se domnívá, že komunitní práce nepřestává v sociální práci zaujímat neustále větší marginální pozici. Tento trend interpretují jako výsledek výkladů sociálních problémů a problémových situací. Zdrojem se rozumí selhání jednotlivce v jeho přirozeném sociálním fungování. Další aspekt směřuje k uskutečňování nutné změny nebo k adaptaci, jež je pozorována u jedince, nikoliv u sociálního systému.

Popple sděluje, že sociální pracovníci mají opačný názor. Domnívají se totiž, že znalosti a dovednosti spojované s komunitní prací jsou pro současnou praxi stále důležitější (In Gojová, 2006, s. 25).

Burkett (In Gojová, 2006, s. 25) v publikaci zmiňuje, že bude komunitní práce nabývat významu především v práci s těmi nejvíce marginalizovanými a znevýhodněnými.

Sociální pracovník se při práci s jednotlivcem zabývá pouze jeho změnou, komunitní pracovník sociální změnou (Gojová, 2006, s. 23).

Když není sociální intervence orientovaná na komunitu a její změnu, ale na individuálního člověka a problémy spojené s jeho sociálním fungováním v rámci případové sociální práce. Za tímto účelem se používají informace udělené z prostředí jeho obvyklých zdrojů. V tomto případě není adekvátní mluvit o komunitní případové práci nebo o práci s komunitou, avšak o uplatňování komunitní dimenze v sociální práci, a to díky uplatnění dvou centrálních prvků: prvním prvkem je identifikování, podpory tvorby a udržování pomocných komunitních sítí konkrétního člověka. Druhý prvek vyjadřuje

koordinaci ve smyslu spolupráce a výměny zdrojů mezi odlišnými subjekty fungujícími v rámci těchto sítí (Repková, 2016, s. 92 [online]).

Komunitní a sociální práce musí být propojovány různými vztahy, jak uvádí Burkett (In Gojová, 2006, s. 22), kdy Kenny popisuje tři typy možných vztahů mezi sociální a komunitní prací: první typ komunitní práce popisuje jako metodu sociální práce. Druhým typem komunitní práce je metoda, a přitom i filozofická koncepce, jež je vybudována na odlišném politickém a filozofickém světovém mínění než na poli sociální práce. Poslední možný typ je spojován se sociální a komunitní prací. Tato dvě odvětví mohou být součástí stejného systému sociálních služeb, jež ale mají odlišnou praxi i filozofickou orientaci.

McDonough (2018, s. 105) pravdivě uvádí, že jeden z nejefektivnějších způsobů, jak s omezenými zdroji rozšířit služby a navštěvovat klienty je komunitní sociální práce. Zejména pak v situacích spojených s nedostatkem času, peněz a také sociálních pracovníků, kteří by naplňovali klientovy potřeby.

Při uvažování o komunitních aktivitách Giddens (2010, s. 23) zmiňuje, že nejprve je třeba započít nastínění některých odlišností na rozdíl od časoprostorových vztahů, abychom pochopili podstatné vazby mezi sociálními systémy a transformaci času a prostoru.

Šťastná (2016, s. 12) dále navazuje tím, že sociální a komunitní práce je záležitost souvislosti k místu, ale bez pochopení oné neobvyklé ambivalence prostoru a místa se rozvoj místního společenství neobejde.

1.2 Historie komunitní práce

Komunitní práce vzniká v období druhé poloviny 19. století, kdy se ukazují sociální důsledky rozpadu velkých rodin, obvyklých venkovských komunit a urbanizace. Z důvodu sociálních nerovností a okamžité industrializace se začaly budovat chudinské městské čtvrtě, v nichž nestačilo poskytovat přístupy tradiční charitativní péče orientované na individuální osobu. V těchto městských čtvrtích fungovali dobrovolníci, kterým šlo o zdokonalení sociálních poměrů a zlepšení oblasti vzdělání místních obyvatel. První systémově orientovanou komunitní práci uskutečnil ve východním Londýně v roce 1873 vikář anglikánské církve Samuel A. Barnett. Začal spolupracovat se členy kongregace neboli farníky, již nabízeli svou pomoc (Šťastná, 2016, s. 21).

Barnett zkoumal příčiny chudoby a také často spolupracoval s univerzitami. V roce 1884 založil univerzitu Toynbee Hall, kde bylo umožněno studium nejen bohatým studentům,

ale i chudým. Názory, jež prosazoval, uvedl ve třech principech: prvním z nich je ten, že každý má právo na osobnostní růst a může využít všech možných prostředků. V dalším principu jde o efektivní změnu, jež je evoluční. Dochází tedy k tendenci se prosadit a uchytit. Poslední princip pojednává o silných komunitách a kladných sociálních změnách, jež závisí na komunikaci skrze sociální a ekonomické rozdělení (Kinkor, 2013, s. 255).

První organizace, které se podobaly komunitám, vznikaly na konci 19. století. Občané z různých společenských prostředí se dohromady podíleli na komunitním životě obce při aktivitách, jež jim dávaly pocit vzájemnosti. Často byli zapojeni dobrovolníci, kteří se setkávali s chudými, nezaměstnanými a jiným způsobem postiženými rodinami. Dobrovolníci se snažili podněcovat občany k soběstačnosti. V tomto bylo možné sledovat významný rozdíl. Činnosti se mnohdy odlišovaly od charitativní práce zaměřené na jednorázovou a jednostrannou pomoc (Kraus, 2013, s. 192).

Ve 20. století se dále vyvíjel rozmach komunitního hnutí, jež řešilo mnoho sociálních problémů. Řešily se problémy spojené s nezaměstnaností, delikvencí, nedostatečným vzděláním, sociální nerovností nebo duševní zaostalostí. Velký rozvoj komunitní práce byl zpozorován ve 20. a 30. letech v USA pro rozsáhlou imigrační vlnu. Největší priorita byla zaměřena na udělení prostoru, v němž by lidé mohli dohromady řešit společné problémy díky svým kontaktům a znalostem (Kraus, 2013, s. 192).

Hartl zmiňuje, že v této době bylo nepostradatelné pracovat nejen s individuálními osobami, ale také s jejich rodinami, blízkými a hlavními představiteli komunity (Hartl, 1997, s. 25).

Radikální přeměna v komunitním hnutí přišla do mnoha států v 60. letech 20. století. Důraz se kladl na problémy, které zapříčinil rostoucí blahobyť a s ním také diskriminace a chudoba. Pozornost byla zaměřena na multikulturní činnosti. Ti, již pobývali v ústavní péči, zaznamenali také velkou změnu. Dostalo se jim služeb ve formě stacionářů, chráněných bydlení nebo různých klubů (Kraus, 2013, s. 192).

Krise demokracie se spojuje s obdobím 60. let. Tato krize byla doprovázena sexuální revolucí, studentskými povstáními, hnutím hippies, špatným stavem vězeňství, rostoucí kriminalitou, s ní spojenou drogovou situací mezi mladými a také rychlým rozvojem komunitní práce. Komunitní práce je propojena se směrem duševního zdraví, porozumění významu sociální prevence a stresu, teorií sociálního „labellingu“ a se zrodem debat o ekologii smýšlení (Hartl, 1997, s. 26).

Koncepčním průkopníkem dnešní sociální pomoci se stal princip, jenž se zaměřoval na stresové situace a přicházel tak rychle, jak to bylo jen možné. Pozitivní výsledek tohoto

principu tak naprosto nahradil obvyklý bezvýchodný postoj k duševním onemocněním (Hartl, 1997, s. 26).

Hartl (1997, s. 27) zmiňuje, že v roce 1959 Younghusbandová v Británii definovala komunitní práci jako jednu ze tří metod sociální práce, která pracuje nejvíce s lidmi v místní komunitě. Pokouší se zjistit jejich sociální potřeby, poté se snaží posoudit nejlepší způsoby jejich uskutečňování a začíná na nich pracovat se všemi zdroji, jež má k dispozici.

Komunitní práce byla intelektuálně sjednocena se sociální prací až do půlky 60. let. Byla také silně propojována s vyskytující se koncepcí sociální práce. Nezastoupila ji, ale přinesla podnět do sociálního spektra. Vzdělávací programy a tréninky měly velký a důležitý vliv na komunitní práci (Hartl, 1997, s. 28).

Začátek 70. let bývá spojován se zlatým věkem komunitní práce, avšak polovina 70. let přináší útlum komunitní práce z důvodu ropné krize a následujícím příklonem politického směru k neoliberalismu a neokonzervatismu (Kraus, 2013, s. 192).

80. léta přišla se snahou řešit vztah státu a ulice. Komunitní pracovníci mají své místo mezi panujícím sociálním systémem a ulicí. Přichází se sociální analýzou, kdy tento přístup je nazýván jako holistické pojetí komunitní práce. Za důležitou oblast se považuje péče o tělesně a mentálně postižené, o etnické minority, o seniory, o osoby s nedostatečným vzděláním, nezaměstnané, sociálně nepřizpůsobivé nebo závislé na drogách (Hartl, 1997, s. 28).

Hartl (1997, s. 29) dále doplňuje, že všem půjde o to, aby středem zájmu nebyl jedinec, ale menší nebo větší počet osob sjednocený společným poutem.

Až do 90. let minulého století se výraz komunitní práce značně neobjevoval, navzdory tomu aktivity spojené s komunitní prací bychom v praxi objevili (Kraus, 2013, s. 192).

V devadesátých letech dochází k odklonu od velkých teorií. Komunitní práce je posuzována jako profesionální činnost, jež je součástí sociálních služeb. Cílem je předcházet strádání v sociálních vztazích nebo dosahovat alespoň usměrnění. Komunitní pracovníci začali být financováni z místních zdrojů nebo ze státu. V této době dostává hodnotu pravidlo, že by okolí mělo být zaktivizováno tak, jak bychom zaktivizovali sami sebe (Hartl, 1997, s. 30–31).

V poslední době je očividný trend podporovat obyvatele k zapojení se do řešení problémů života. Často jsou to problémy spojené s oblastmi osvětovými a kulturními, vzděláváním a využíváním volného času. Otevírá se tady prostor i pro sociální pedagogiku. Stálým trendem zůstala na poli komunitní práce pomoc marginálním skupinám obyvatel k zapojení se do komunity (Kraus, 2013, s. 192).

1.3 Specifika komunitní práce

Kraus (2014, s. 195) uvádí, že specifika komunitní práce se odvíjí od různých modelů komunitní práce. Obzvláště se jedná o aktivizaci veškerých členů komunity, aby docházelo k jejich zapojování do řešení problémů. Oni nejlépe dovedou rozpoznat, co je nejvíce souží (zdravotní péče, sociální služby, možnosti využívání volného času, vzdělávání, životní prostředí, etnické rozpory, sociálněpatologické úkazy).

Podle Hartla je zřejmé, že komunitní práce potřebuje rozsáhlou institucionální a meziprofesionální kooperaci a zájem členů komunity. Spolupráce těchto subjektů je velmi důležitá k dosažení cílů. Z toho důvodu je potřebné zapojovat občany do dění v místě jejich bydliště. Dalším úkolem je dovést členy komunity k faktu pozitivního vnímání místa, v němž žijí. Poslední bod spolupráce je založen na souladu potřeb osob a skutečných dostupných zdrojích. S tím souvisí i urovnávání konfliktních názorů (In Kraus, 2014, s. 195).

Za původce dění v komunitě se považuje sama komunita (např. prostřednictvím svých iniciativních občanů a neformálních vedoucích). Poukazuje se na to, že častěji je potřeba, aby tuto činnost začal vytvářet a koordinovat profesionální pracovník. Profesionalita pracovníka by se měla ukazovat obzvláště tím, že dokáže naslouchat potřebám jednotlivých skupin žijících v komunitě, umí se věnovat konfliktům a nepokojům, ví, jak podněcovat spolupráci a motivovat veškeré účastníky se osoby k zapojení se do dění, nebo rozumí vypracovávání projektu (Kraus, 2014, s. 195).

Jde především o sociální změnu tíživých situací. Nejprve se musí nalézt a využít komunitní zdroje. Poté se klade velký důraz na zplnomocňování a posilování komunity.

1.3.1 Specifika komunitní práce v Čechách a na Moravě

Výrazy komunita či komunitní nejsou ve slovanských jazycích, tedy ani v češtině, obvykle ukotvena. Až po roce 1989 a jeho politických změnách k nám byly přeneseny výrazy i se svými výzvami. Výraz je i nyní zapotřebí mnohdy objasňovat, leckdy až na rovině veřejné správy (Šťastná, 2016, s. 24). Nemůžeme ale tvrdit, že by se komunitní práce a komunitní rozvoj v Čechách a na Moravě před rokem 1989 nevyskytoval, byl však specifický. Nyní se v praxi komunitní práce používá spíše zřídka a je mnohdy uskutečňována s přispěním zahraničních partnerů, zejména z Velké Británie a Nizozemska (Gojová, 2006, s. 89).

Se shodným názorem přichází Kinkor (2013, s. 258), který vyjadřuje, že je situace v praxi komunitní práce provázána následujícími bariérami v úsilí o rozmach komunitních

projektů. Mezi bariéry patří malá připravenost lidí řešit problémy společně. Tito lidé se nechtějí podílet na životě místního společenství. Lidé nezodpovídají za řešení problémů na místní rovině, ale předpokládají pomoc od místních autorit. Samosprávy nachází svůj prospěch v řízení lidí než v pomoci jejich účasti na řešení problému. Dalším z problémů je nedostatečné financování, legislativní a organizační zdroje na uskutečnění projektů komunity.

1.3.2 Komunitní práce v praxi české sociální práce

V praxi české sociální práce lze sledovat tři oblasti využívání komunitní práce. Komunitní plánování, jež je posilováno především činnostmi Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a dalších orgánů státní správy a samosprávy. Dále jsou to aktivity center pro komunitní práci a mezi poslední se řadí komunitní projekty neziskových nestátních organizací (Gojová, 2006, s. 91).

Segment komunitní práce je v současné době v České republice systémově podhodnocen a neoceňován. Neziskové organizace, jež byly hybateli projektů, bojují s nedostatkem financí i kvůli tomu, že financování z fondů Evropské unie tyto projekty nezačlenilo do svých priorit. Na stupni financování ze státu je situace obdobná. Podstatné jsou příklady a činnosti, kdy práci jednotlivců rozkvétají města i venkov. Podnět k oživení místních lokalit přichází od místních iniciativ lidí, kteří začali nepatrnými, ale důležitými činnostmi – upravili náves, vylepšili park, dětské hřiště, za jejich iniciativy se konají přednášky, koncerty, výstavy fotografií. Po malých krůčcích se obrací na další místní lidi a navazují systémovou kooperaci s radnicí. Musí se vědět o historii a celistvém příběhu daného místa, aby se dařila obnova vesnic a měst (Šťastná, 2016, s. 27).

Pro postavení sociálních pracovníků a pro celé odvětví sociální práce přibývá nový úkol. Je důležité mít schopnost rozlišovat v konkrétní sociální práci v lokalitách i prvky systému, jež zasahují do práce v sociálně zaměřených organizacích, ale také do práce s jednotlivci nebo skupinami (Národní centrum podpory transformace sociálních služeb, 2013).

Důraz se klade na úlohu tzv. makrosociální práce, eventuálně reformní neboli kritické sociální práce, která obsahuje analýzu a odbornou reflexi systémových otázek a přiměřenou odezvu (Šťastná, 2016, s. 27).

Nyní používají modely a přístupy komunitní práce tyto typy organizací. Za tyto organizace jsou považovány komunitní nadace, organizace orientované na ochranu životního

prostředí, organizace ve zdravotní sféře, komunitní školy i informační a kulturní centra. Následný vývoj komunitní práce je mnohdy omezován nízkou ochotou a připraveností řešit problémy společně. Toto omezení má za následek izolaci rodin a individualizaci života. Obzvláště převažuje představa, že za řešení problémů nese zodpovědnost organizace. Z této představy také vyplývá, že vymezený počet finančních prostředků bude stejně nedostačující pro některé korespondující záměry, jež se mohly realizovat (Kraus, 2014, s. 194).

1.4 Modely a přístupy komunitní práce

S jasnou a jednoduchou typologií přichází Twelvetrees, jenž rozlišil dva přístupy ke komunitní práci. První z nich je profesionální komunitní práce. Tento přístup je typický podporou rozvoje svépomocných skupin a úsilím o zlepšení výkonnosti distribuce služeb. Představitelé neusilují o přeměnu společenského řádu. Druhý přístup Twelvetrees nazval jako radikální komunitní práci. Představitelé vyzdvihují potenciální možnosti komunitní práce jako změnu již vzniklých společenských vztahů. Věnován je důraz na příčiny marginalizace sociálních skupin. Radikální přístupy se specializují na zmocňování bezmocných a slabých. Představitelé zmiňují, že je bezmoc způsobována stanovenou sociální konstrukcí takových kategorií, do nichž patří rasa, pohlaví nebo třída (In Navrátil, 1999, s. 52).

Gojová (2013, s. 311) uvádí rozdělení dle Rothmana na lokální rozvoj či rozvoj komunity, sociální plánování a sociální akce.

Dále Gojová (2013, s. 310) zmiňuje Poppla, jenž hovoří o osmi modelech komunitní sociální práce: komunitní péče, komunitní rozvoj, sociální a komunitní plánování, komunitní vzdělávání, komunitní akce, feministická a antirasistická komunitní práce.

Každý model je důležitý pro fungování komunitní sociální práce. Rozvoj komunity pomáhá při vzniku svépomocných skupin, sociálních sítí a podpoře dobrovolnické práce v komunitě. Dále v komunitních akcích je přímá akce zaměřená na změnu strategie, praxe nebo postojů skupin. Komunitní péče se snaží o zlepšení situace obyvatel prostřednictvím kultivace sociálních sítí a služeb dobrovolníků. Velký důraz je kladen na podporu zájmu lidí o dobrovolnou nebo neformální péči o potřeby bližních. Komunitní organizace zlepšuje koordinaci činností různých sociálních služeb. Následující komunitní plánování je zacíleno na zlepšení plánování služeb, analýzu sociálních problémů, vyhodnocování efektivity služeb a strategií. Model komunitního vzdělávání podporuje integraci specifických skupin nabídkou vzdělávacích programů. Feministická komunitní práce se zaměřuje na reformu podmínek

s ohledem na potřebu a poslední antirasistická komunitní práce utváří podmínky pro participaci diskriminovaných skupin na řešení politických a sociálních otázek (Nesětová, Hortvíková, 2008, s. 49).

S jiným rozdělením přichází Hartl, jenž přináší tři modely komunitní práce podle typu komunity: komunity občanské, komunity terapeutické, komunity výcvikové.

„Modelování komunitní práce a rozvoje vychází z logiky, kterou navozuje slovo ‚rozvoj‘, jež je vnímáno vesměs kladně: obsahuje dynamický, nestatický prvek, navozuje postup v čase a ovlivnění dobou.“ (In Šťastná, 2016, s. 18)

Gardner (1999, s. 16–27) vymezil charakteristiky tzv. vyvážené komunity, jež jsou potřebné pro obeznámení. Vyvážená komunita je různorodou jednotou, sdílí společně hodnoty, charakterizuje se vzájemnou důvěrou, péčí a prací v týmu, umí efektivně komunikovat. Dále taková komunita usnadňuje lidem účast na věcech veřejných, tvoří si svoje záměry, identitu a také vazby. Posledními charakteristickými znaky, kterými by měla vyvážená komunita disponovat, jsou vyvážené institucionální uspořádání, výchova a snadné předávání hodnot dalším pokolením a otevírání se do budoucnosti.

Podle Thomase (In Gojová, 2006, s. 71–72) má komunitní práce funkci distributivní a rozvojovou, jež jsou součástí pěti přístupů. Mezi těchto pět přístupů patří komunitní akce, komunitní rozvoj, sociální plánování, komunitní organizace a rozšiřování služeb. Thomas uvádí, že komunitní práce je intervence, jež je pojetím jednoho z definovaných přístupů. Thomas dále tyto přístupy blíže popisuje. Komunitní akce je podle jeho pohledu typická poměrně bojovnými pokusy o působení na jednotlivce a skupiny. Zřetelný důraz se klade na propojení analýz uskutečňovaných na průmyslové a komunitní bázi. Další charakteristický bod je spojován se soustředěním se na výzkum a výklad socioekonomických trendů ve společnosti, jež záporně působí na členy komunity a na zvyšování těchto znalostí směrem k širší aktivní veřejnosti. Snaží se o rozmach kolektivního vědomí o původu trendů a všech zdrojích, jež mohou využít. Komunitní akce se v neposlední řadě vyznačuje přímými akcemi a občanskou vzdorovitostí.

Komunitní rozvoj upozorňuje na vzájemnou podporu a svépomoc. Také dbá na rozvoj sousedského začleňování, místní kapacity pro řešení problému a podporu společných akcí, jež mají za cíl na konkrétní problém poukázat. Komunitní rozvoj Thomas dělí na tři typy. Jde o podporu a zachovávání sítí vzájemné podpory, sdružování a ovlivňování držitelů zdrojů, mnohokrát rozporovými strategiemi a posledním typem je chápána společná svépomoc díky umožňování materiální pomoci, kdy může vzejít ve skutečnost výstavba komunitních center nebo etnické svépomocné skupiny (In Gojová, 2006, s. 71–72).

Dle Thomase se (In Gojová, 2006, s. 72) sociální plánování spojuje s vyhodnocováním potřeb a problémů komunity a systematickým plánováním strategií k dosažení spokojenosti. V tomto přístupu sociální pracovník uskutečňuje analýzu sociálních podmínek a sociálních služeb, stanovuje cíle a priority, plánuje služby, shromažďuje příslušné zdroje, realizuje služby a programy.

Intervenování na úrovni organizací a institucí je také propojováno se sociálním plánováním, kdy nejpodstatnějším zájmem je uspokojení potřeb celku nebo části populace. Thomasovo sociální plánování značí technické procedury, ale i procedury politické. Potřeby bývají zjišťovány, ale je důležité jim také věnovat prioritu a vybrat postup řešení (In Gojová, 2006, s. 72).

Komunitní organizace obsahuje kooperaci odlišných sociálních služeb nebo komunitních agentur na vývoji společných iniciativ. Občas může jít o zkoušku programu, která může být následně aplikována na úroveň širší (In Gojová, 2006, s. 72).

Rozvoj a aktualizace poskytovaných služeb jsou prioritou rozšiřování služeb. Důležitost je kladena na jejich dosažitelnost a závažnost s potřebami klientů. Nesoustřeďuje se pouze na decentralizaci, ale i na rozvoj větší zodpovědnosti a uvážlivosti vzhledem ke klientovi a využívání lokálních zdrojů (In Gojová, 2006, s. 72).

Gulová (2011, s. 59) ve své publikaci pojednává o tom, že v oblasti komunitní práce je výrazný prostor pro prolínání odlišných pedagogických a sociálních profesí na základě toho, kdo jsou klienti cílové skupiny. Typická kooperace je často spojována ve vztahu se sociální pedagogikou a sociální prací.

Komunita je místem, kde se odehrává sociální integrace kulturně, ekonomicky, etnicky nebo jinak marginalizovaných skupin. Přispívá k tomu sociální práce sociologie, antropologie nebo veřejná politika. Komunita je také prostorem, kde se členové komunity vzdělávají. S tím souvisí spolupráce sociální práce a pedagogiky (Šťastná, 2016, s. 11).

1.5 Cíle komunitní práce

Cíle komunitní práce nejsou vždy stejné a nelze pojmenovat pouze jeden cíl komunitní práce. Dříve autoři nazývali cíle odlišně než v posledních letech.

Youngusbandová pojmenovala cíl komunitní práce jako ovlivňování sociálních změn prostřednictvím analýzy sociálních situací a utváření vztahů mezi odlišnými skupinami

daného celku tak, aby tento celek sám dosáhl realizace vytoužených změn (In Nesětová, Hortvíková, 2004, s. 48).

Dále podle Milešovičové je cílem komunitní sociální práce určení jejich individuálních úkolů: studium sociálních potřeb a problémů území, vytvoření návrhů řešení potřeb a problémů, zajištění podpory pro doporučená řešení a sjednocení veškerých dostupných nástrojů komunity k uskutečňování projektu (In Nesětová, Hortvíková, 2004, s. 48).

Jedním z cílů komunitní práce je také podpora či rozvoj již existujících komunit, v nichž budou moci obyvatelé lépe naplňovat svoje potřeby. Kompetentní komunita se tak stává prostředkem, nástrojem řešení definovaných problémů. Cílem komunitní práce tedy není řešit pouze samotný problém, ale zplnomocnit komunitu k řešení problému (Gojová, 2006, s. 20).

O nemnoho let později Gojová (2013, s. 309–312) stále potvrzuje, že kompetentní komunita, jež je mobilizovaná a zmocněná, je pojmána za cíl komunitní práce, ale také jako zdroj a strategie řešení jednotlivých problémů.

V rozvoji komunity, stejně jako v komunitní práci, jde o pozitivní sociální změnu, na jejímž uskutečnění se podílejí v první řadě obyvatelé komunity (Šťastná, 2016, s. 12).

Cílem v komunitní sociální práci je budovat a používat komunity jako efektivní prostředek pro získávání kvalitnějších sociálních podmínek menšinových skupin i pro spoluvytváření lepších sociálních vztahů v sousedstvích a rozvinutějších společenství (Hartl 1997, s. 24).

Cílem komunitní práce mnohdy bývá působení sociálních změn na určitém území nebo v organizaci formováním žádoucích vztahů mezi skupinami vyskytujícími se v dané komunitě. Ideálně toho dosáhneme tak, že sami členové komunity tyto změny potřebují, požadují a realizují je. Z toho důvodu je důležitá analýza sociální situace a vytváření vztahů komunity, sociálního pracovníka a vzájemných vztahů mezi skupinami uvnitř komunity (Hartl, 1997. s. 68).

Dále Hartl (1997, 33–34) vysvětluje to, co se v dnešní době už nemůže stávat cílem komunitní práce. Jedná se o oddělování a odtrhování lidí. Lidé potřebují více než jen přežít, proto se klade velký a rozhodující důraz na vliv, jenž má komunitní práce na přímé prostředí. Podstatný je rozvoj individuálních způsobilostí v prostředí a možnostech komunity.

K cílům komunitní práce neodmyslitelně patří rozvoj komunity. Stejně jako komunitní práce, tak i rozvoj komunity usiluje o pozitivní sociální změnu, na jejímž realizování se účastní hlavně obyvatelé daného komunitního společenství. Ve vzájemném vztahu s rozvojem

komunity se sociální práce potkává i s jinými přístupy, jež jsou charakteristické pro různé vědní disciplíny a obory. Jedná se především o environmentální studia a ekonomii (Šťastná, 2016, s. 12).

Dle Schuringy (2007, s. 26) je podstatné, aby sama komunita proces zahajovala, podílela se novými poznatky a myšlenkami a určovala co, jak a kdo by to měl činit. Tak Schuringa popisuje „uschopňující“ přístup. V případě že komunita sama určuje své vlastní problémy a uplatňuje svá vlastní řešení, bude se daleko více snažit zachovat si to, čeho už dosáhla.

2 Farnost jako subjekt komunitní práce

Ve druhé kapitole bude představena farnost jako celek. Dále bude zaměřena pozornost na její propojení s komunitní prací, přehled komunitních farních center v České republice a představení výzkumných prací spojených s tématem. Následně bude pozornost věnována úlohám a aktivitám ve farnosti.

2.1 Význam církve a farnosti

Dříve než se budeme věnovat farnosti, zaměříme se na církev, neboť farnost je její složkou.

Jen tehdy, když pozorujeme církev v proměnlivé dějinné podobě, lze pochopit, co je církev, ta církev, kterou se chceme zabývat. Nikoli ideální církev v pomyslných nebeských výšinách teologické teorie, nýbrž skutečná církev uprostřed současného světa a světových dějin (Küng, 2000, s. 11).

Graubner odlišně (2005, s. 7–8) uvádí, že církev je jediný fakt rozvíjející se z lidského a božského elementu. Jedná se o zjevné shromáždění, ale i o duchovní společenství. Společenství je upravené strukturovaně, jeví se jako tajuplné Tělo Kristovo. Hlavou církve je Kristus, my jsme údy církve. Z tohoto důvodu v církvi neustále přihlížíme k Ježíši, protože nám záleží na jednotě a ucelenosti s ním samým. Tělo není schopno žít bez hlavy. To značně působí na strukturu církve a její vedení.

Katechismus katolické církve (dále KKC) vysvětluje řecký výraz pro církev ek-kalein, který znamená svolat. Biblické pojmenování ekklésia označuje svolání, shromáždění (KKC, čl. 751). Určuje shromáždění těch, které Boží slovo svolává, aby vybudovali Boží lid, a kteří se, živeni Kristovým tělem, sami stávají Tělem Krista. Církev je současně cesta i cíl Božího plánu. Církev je „jedna“, stvořena z božského a z lidského prvku. Toto je její tajemství, které přijímá jen víra. Církev je v tomto světě svátostí spásy, nástrojem a znamením společenství lidí a Boha (KKC, čl. 777–780).

Církev je katolická, všeobecná, jelikož zvěstuje veškerou víru. Má hojné prostředky ke spáse. Církev je vypravena k veškerým lidem a národům a svojí podstatou má misionářskou funkci (Graubner, 2005, s. 8).

Kodex kanonického práva (kán. 781) uvádí, že „*celá církev je svou povahou misijní, a evangelizační činnost je základní povinností božího lidu; proto se všichni křesťané, vědomi si své odpovědnosti, účastní misijní činnosti.*“

Podle *KKC* (čl. 830) slovo „katolický“ znamená všeobecná ve smyslu celosti nebo úplnosti. Podobně tento výraz vysvětluje *Youcat* (2017, čl. 133), který uvádí, že „katolický“ pochází z řeckého slova kat-holon, jenž znamená orientovaný na celek. Církev je katolická, jelikož ji Kristus určil k tomu, aby hovořila o celé víře, ochraňovala a poskytovala všechny svátosti. Dále byla církev povolána k zvěstování radostné noviny a vypravení ke všem národům.

Do plného společenství katolické církve náleží ten, kdo se v jednotě s papežem a biskupy slučuje s Ježíšem vyznáním katolické víry a přijímáním svátostí (*Youcat*, 2017, čl. 134).

Farnost je nedílnou součástí církve. V *Kodexu kanonického práva* (kán. 515, §1) je uvedeno, že „*farnost je určité, natrvalo zřízené společenství křesťanů v místní církvi, svěřené pod vedením diecézního biskupa do pastorační péče faráři, jako jejímu vlastnímu pastýři.*“

V katolické církvi jsou farnosti velmi podstatnou jednotkou a jsou také jejím základem ze sociologického hlediska. Farnosti jsou tedy základními a nejvýznamnějšími jednotkami uvnitř diecézí, a to i v tom případě, že mezi nimi a diecézí stojí i další mezičlánek (vikariát neboli děkanát), což je běžné a stává se to častou skutečností (Tretera, Horák, 2016, s. 163).

V církevních nařízeních a dokumentech se klade důraz na spoluodpovědnost veškerých členů církve za vykonávání pastýřské a učitelské služby v církvi, což se týká mimořádným způsobem lidu Božího formující církev (Dekret Druhého vatikánského koncilu o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, čl. 10).

Farnost je v jádru proces nebo postup, v němž se uskutečňuje spása, která pořád pokračuje. Můžeme mluvit o kvasu, jenž chce prosáknout mezi mouku do společnosti a nemůže zůstat samotný tam, kde je již všechno prokvašeno. Jeho úkolem je být neustále připraven pro nově vymletou mouku. Nenastal tedy konec trvání farností, ale pokrokový intenzivní rozmach. Lze tedy říci, že farnost nikdy nelze ztotožňovat s kulturními formami, musí být pořád opětovně vtělována do daných kulturních forem a od dávných forem osvobozena (Weyand, 1972, s. 9).

Farnost potřebuje formy organizace, aby zapojovala nábožensky zaměřené potřeby svých členů. V jiném případě se tyto potřeby uskutečňují mimo farnost a obzvláště také mimo církev, dochází tak k vytváření nových institucí. Ačkoliv je farnost organizací, musí zůstat

přátelská a otevřená novým poznatkům. Její struktura a aktivita musí být pružná a schopna přizpůsobit se daným potřebám (Weyand, 1972, s. 6).

Podle *Kodexu kanonického práva* (kán. 518) „*farnost má zpravidla územní charakter čili zahrnuje všechny křesťany určitého území; kde je to však vhodné, zřídí se osobní farnosti podle obřadu, jazyka a národnosti křesťanů toho kterého území, nebo i z jiného důvodu.*“

Každý katolík je příslušníkem farnosti neboli farníkem. Duchovní péče faráře i jeho kolegů (laiků a duchovních) se nevěnuje pouze farníkům, ale i poutníkům a navštěvujícím (Tretera, Horák, 2016, s. 166).

Farář je značnou součástí celé farnosti, lze říci, že stojí v jejím čele, proto se krátce budeme věnovat i vymezením faráře. Farář má své povinnosti, přičemž se některé z nich slučují s poselstvím výkonu komunitní a sociální práce. Kněz také může být přínosem pro lid především v jeho spirituální rovině.

Podle *Kodexu kanonického práva* (kán. 519) „*farář je vlastním pastýřem sobě svěřené farnosti a vykonává pastorační péči o sobě svěřené společenství pod řízením diecézního biskupa, je povolán, aby se s ním podílel na Kristově službě, aby pro toto společenství konal službu učení, posvěcováním a řízením ve spolupráci s ostatními kněžími nebo jáhny a v součinnosti s křesťany laiky podle ustanovení práva.*“

Farář má za povinnost evangelizovat kázáním, katechezí, péčí o výchovu dětí i mládeže a také o ty, kteří se nepodílejí na rozvoji církevního života. Musí navštěvovat rodiny, a především těžce nemocné a umírající osoby, svátostně je usmiřovat s Bohem a posilňovat Eucharistií, přinášet jim zaopatření pro případ smrti a udělovat jim svátost pomazání nemocných. Je nutno věnovat duchovní péči osobám různým způsobem postiženým. Farář zodpovídá za vedení hledajících a vstupujících do církve, správné vedení katechumenátu (přípravy na křest dospělých osob), za chystání a přípravu biřmovanců a snoubenců. Má dovoleno v nebezpečí smrti udělit svátost biřmování. Je povinen uznávat a podporovat aktivity laiků, vytvářet spolupráci s biskupem a kněžími celé diecéze a pečovat o povolání k duchovnímu životu. Tím je myšleno povolání k jáhenství, ke kněžství nebo k řeholnímu životu. Musí také povzbuzovat a podněcovat pozdní volání (Tretera, Horák, 2016, s. 172).

2.2 Propojení komunitní práce a farnosti

Graubner (2005, s. 12) zmiňuje, že komunitu tvoří farář a farníci, kteří tvoří natrvalo zřízené společenství věřících.

Celá farnost je subjektem pastorační činnosti církve. Farnost byla na našem území na hodně místech jedinou institucí, jež vztahově a hodnotově sdružovala jejich obyvatele. Také neformálně koordinovala různé sociální činnosti. V moderní době byly teoretickým východiskem myšlenky solidarity a subsidiarity, jež formulovala sociální nauka katolické církve (Martinek, 2008, s. 164).

V dnešní době se opět mluví o pochopení diakonie jako důležité složky církevního poslání. Dnešní teologické pojetí komunitní práce je spojováno s křesťanskou sociální etikou, z níž vychází. V souhrnu tvoří sociální nauku katolické církve. Z té byl přenesen jeden z hlavních principů, a to princip subsidiarity, který patří mezi principy komunitní práce (Martinek, 2008, s. 165).

Ačkoliv se církev setkává a čelí problémům doby, je odezvou některých lidí obrat k víře. Co dělá z náboženství fakticky přitažlivou alternativu k negativním trendům dnešní doby, je nabídka být členem komunity. Obrat ke komunitě je spolehlivou a znovuobjevenou strategií, a proto se koncept komunity vyskytuje i v církevním prostředí. Komunita může poskytnout stálost v čase nejistoty a ukazuje, že stále ještě existuje něco, co udrží společnost spolu. Myšlenka farnosti staví hráz úplné individualizaci věřících, a tím brzdí rozpad církve a zánik křesťanských hodnot (Váně, 2012, s. 18–19).

Neugebauer (2000, s. 18) uvádí, že se v komunitě lidé společně podpírají ve svých osobních potřebách a starostech, utvrzují se ve víře využíváním darů, jež dostali od Boha ku prospěchu. Církevní autorita nemyslí jen na společenství a komunity celé farnosti, ale rovněž na menší skupiny lidí, kteří se znají i jménem a jsou přáteli.

V současné náboženské svobodě je možné potenciál komunitní práce kreativně a tvořivě rozvíjet. V naší republice vznikly komunitní aktivity charitativních organizací zřizovaných církvemi, jež se věnují obzvláště metodě komunitní péče. Jedná se o organizace nazývané Charita, Adra, Diakonie či Člověk v tísni. Dále dochází k rozvoji komunitních center v rámci farností, jež mají za úkol vést kulturní a vzdělávací aktivity. Je možné je řadit do modelu komunitního vzdělávání nebo komunitního rozvoje. Důležitá je funkce spolupráce farnosti s komunálními politickými zástupci na procesu komunitního plánování. Jedná se hlavně o spolupráci s obecním úřadem nebo úřadem části města. Souhrn těchto komunitních

činností navazuje na běžné aktivity církevních charitativních organizací nebo se objevují díky existující farnosti jako základní organizační jednotky církve (Martinek, 2008, s. 168).

Místní farnost může být nositelkou role komunitní práce v českém křesťanském církevním kontextu. V obdobném smyslu pojmají o farnosti veškeré křesťanské církve, jež dnes uskutečňují svou činnost na území České republiky. Farnost je značně důležitým neformálním pomocníkem sociální komunikace, protože utváří příležitosti a prostor pro setkávání a pro hodnotnou vzájemnou podporu osob, skupin i rodin. Tím dochází k realizování základních principů komunitní práce, a to i za možnosti toho, že jasně neprovádí komunitní práci (Martinek, 2008, s. 168–169).

V užším smyslu může být subjektem komunitní práce farnost v případě, že je otevřená veškerým lidem žijícím v dané lokalitě (nejen příslušníkům vlastní církve). Dále by měla farnost spolupracovat s dalšími komunálními a sociálně prospěšnými organizacemi v dané lokalitě. Jedná se o státní, nestátní a církevní instituce. Posledním kritériem je pracovat s metodikou komunitní práce ve čtyřech základních krocích. Farnost by tedy měla zjišťovat a analyzovat potřeby, plánovat, realizovat a vyhodnocovat. V užším smyslu se farnosti dosud do komunitní práce moc nezapojovaly. Bylo to kvůli tomu, že mezi společnostmi a církvemi docházelo k nedůvěře. Na straně společnosti šlo o nedůvěru v rámci historie. Zasahovala do toho skepse k církvím, a naopak silné státní plánování sociální práce. Docházelo více k soutěživosti než ke spolupráci mezi sociálně aktivními subjekty. Na druhé straně církve pochybovaly o státní a komunální politice, o zběhlosti církevních struktur a sakramentální pastorace nebo o diakonickém poslání církve jako jejím důležitým rozměru. Nyní však vzrůstá počet farností, jež zahájily aplikování metody komunitní práce. Nejčastěji je používán model komunitního vzdělávání nebo komunitního plánování. Pro uskutečňování modelů komunitní práce je třeba myslet na kroky spojené s přípravou, se zajištěním komunitního pracovníka, komunitní práci a komunitní práci ve vyšších organizačních celcích (Martinek, 2008, s. 169–170).

Dále Martinek (2008, s. 170) uvádí, že by v komunitní práci ve vyšších organizačních celcích díky funkčnímu třístupňovému organizačnímu schématu mohly být církve partnerem komunálním úřadům a dosáhnout spolupráce i ve vyšších celcích. Příkladem může být diecéze katolické církve, jež by mohla kooperovat s krajskými úřady.

Mikulášek (2018, s. 47–51) přichází s jiným třístupňovým schématem, a to v rámci strukturace církevního společenství. Uvádí třístupňové organicko-funkční schéma. Tyto tři stupně popisuje jako všechny, některé a jednoho. Nejširší úroveň je myšleno společně „membership“ jako místo synodality a aktualizace společné zodpovědnosti všech pokřtěných.

Kolektivní „leadership“ zastupuje druhou úroveň života církevních komunit. „Leadership“ je na rozdíl od „membership“ opravňována přispívat ke komunitnímu životu a být subjektem, jenž zvládne efektivně rozeznávat a analyzovat nové možnosti, příležitosti a způsoby rozvoje církevní komunity. Synodální složka má za úkol realizovat funkce shromažďování, naslouchání, rozlišování názorů, potřeb a doporučení rozsáhlé „membership“. Dalším úkolem je získávat a propracovávat otázky po inovaci, spravovat, a hlavně správně vést komunitu. Ve třetí úrovni je zdůrazňováno propojování církevní komunity. Kněží jsou povoláni doprovázet. Vztahy uvnitř církevních komunit jsou klíčem služby kněze. Kněz by měl disponovat především lidskými a manažerskými schopnostmi a kvalitami. Tyto dispozice jsou důležité proto, aby komunitní křesťanská „membership“ spatřovala a zakoušela v knězi partnera rozhovoru, který bude naslouchat, porozumívat a inspirovat k následujícím činům.

2.2.1 Komunitní farní centra v České republice

V České republice se nachází komunitní farní centra spíše ve velkých městech, především v Praze. Mnoho z nich je též v obcích přilehlých. Za poslední roky jich značně přibýlo. Počet center, jež komunitní práci realizují, se rozrůstá. Po třiceti letech „porevoluční“ snahy se komunitní práce stává pevně zakotvenou metodou sociální práce, jak budovat komunity v prostředí Česka (Stanková, Gojová, Gojová, 2020, s. 28).

Martinek (2008, s. 172) tedy správně předpokládal, že komunitní smýšlení některých farností poroste. Náležitě očekával, že bude vzrůstat i počet farností, jež se k metodě komunitní práce připojí a budou ji rozvíjet.

2.2.2 Výzkumné práce ve vztahu ke komunitní práci ve farnostech

Níže uvedené výzkumné práce se zabývají otázkami spojenými s komunitní prací ve farnostech. Lze v nich najít skutečnost, že se lidé tolik nezapojují, ale vnímají možnost zapojení.

Žůrková (2016, s. 43–44) se ve své bakalářské práci zabývá výzkumnými kvantitativními otázkami nejen zaměřenými na možnosti zapojení farníků do komunitní práce. Dle výpovědí respondentů Žůrková uvádí, že méně respondentů se chce zapojit do řešení problémů života farnosti. Nicméně více respondentů nějakou možnost pomoci vnímají. Z výsledků vyplývá, že nabídka převyšuje poptávku zapojení.

Respondenti nejvíce vnímají možnost zapojení se do řešení problémů při účasti na veřejných zasedáních obce nebo zastupitelstva. Často upozorňují na problém na obecním úřadě, účastní se v zájmových organizacích, spolcích, nestátních neziskových organizacích a nabízí svůj vlastní čas a schopnosti nebo finance.

Pokud by respondenti měli využít vlastní prospěšnosti, nabízeli by své vlastní konkrétní kompetence a možnosti, odborné a profesní znalosti, služby a technickou podporu. Dále jsou ochotni participovat v obci, farnosti, ve spolcích, pořádat akce, pomáhat bližním, projevovat laskavost a vstřícnost, možnost jít příkladem a modlit se.

Z výsledků vyplývá, že farář farníky ke komunitní činnosti povzbuzuje. Farář hraje důležitou roli při řešení problémů v obci. Farnost je tedy aktér komunitní práce, ve které se farníci mohou zapojit do spolupráce s obcí, pořádání akcí, angažovanosti v sociální oblasti a dalších službách. Farníkům není lhostejná občanská iniciativa a angažovanost farníků. Dále mají možnost jít příkladem, pracovat s mládeží, vzbuzovat zájem spoluobčanů a spojovat lidi, řešit problémy společně při využívání aktivního přístupu. Pro farníky je důležitá také světská služba, do níž patří např. úklid nebo údržba památek, či duchovní služba využívaná především při slavení mši svatých a modliteb.

Adámek (2014, s. 124–125) se ve své diplomové práci zabývá naplňováním diakonické funkce katolické církve ve farnostech ostravsko-opavské diecéze. Jeho výsledky ukazují, že církve naplňují diakonickou funkci, a tedy na poli diakonie něco realizují. Faktem je, že respondenti nabízené diakonické aktivity spíše nerealizují, než je realizují. Respondenti uvedli, že jejich farnosti nejeví žádný zájem o potřebné lidi, kteří v těchto farnostech žijí, a o obtíže, jež je trápí. O něco více respondentů uvedlo, že se u nich ve farnosti neorganizují neformální návštěvy nemocných. Dále farnosti neuskutečňují návštěvní službu seniorů a osamocených osob. Adámek tedy konstatuje, že ostravsko-opavská diecéze relativně diakonicky „abstínuje“.

Mičková (2019, s. 61) ve své bakalářské práci zkoumá komunitní práci v církvi. Na rozdíl od dvou předešlých prací, jež se zabývaly katolickou církví, tato práce kvalitativně zkoumá situaci ve sboru Českobratrské církve evangelické v Kobylisích. Všichni zúčastnění mají velké úsilí snižovat strach, zvyšovat toleranci, bojovat s předsudky, podporovat lidi v jejich aktivitách, činnostech i těžkých životních situacích. Podstatná je skutečnost, že se sboru daří propojovat lidi z mnoha sociálních a cílových skupin. Zapojují se cizinci, senioři, mládež, dobrovolníci, homosexuálové nebo osoby s duševním onemocněním.

Autorka uvádí, že zasazení principů komunitní práce do sborového prostředí je adekvátním prostředkem pro práci s lidmi ve sboru i mimo něj. Nastává tak propojování

a setkávání lidí, což jsou v současnosti principy obzvláště důležité a potřebné pro společnost (Mičková, 2019, s. 62).

2.3 Úlohy farnosti

Graubner (2005, s. 66) upozorňuje na to, že být společenstvím je nynějším úkolem farnosti. Opět musíme přicházet na to, že jsme společenstvím. Křesťan nemůže žít sám. Být přesvědčen o své víře, žít svou vírou dohromady s druhými, být společenstvím, komunitou a církví znamená být křesťanem. Nejde o společenství čistě lidské. Božsko-lidská realita je křesťanská komunita, společenství.

Původem a počátkem komunity, společenství v církvi je Boží slovo, jež je hlásané a my mu nasloucháme. Je patrné, že se lidé scházejí ve svých farních komunitách v malých skupinkách, ve kterých opravdově pronikají do Božího slova i skrze vzájemnou výměnu zkušeností, jež zažili. Tím může docházet k odhalování komunitního „společenstevního“ rozměru jasné zprávy. Díky této zkušenosti se mají stát budovateli společenství, v nichž po vzoru původního společenství žije a má vliv Slovo (Graubner, 2005, s. 67–68).

Petráček uvádí, že nepostradatelným předpokladem pravé pastorače ve farnostech jsou struktury společenství a spoluúčasti, metody analýzy a reflexe, studium, plánování a revize. K vytvoření struktur společenství a spoluúčasti je zapotřebí mít k dispozici všechny pokřtěné a do jisté míry všechny lidi dobré vůle. Je doporučeno přebírat metody sociologie a psychologie. Jedná se o analýzu, diagnózu, reflexi, plánování a vyhodnocení. Nejedná se jen o technické aktivity, ale taktéž o proces hledání Boží vůle (Petráček, 2003, s. 27).

Petráček (2003, s. 12–15) uvádí sedm zásad, jimiž by se měla farnost řídit a podle nich jednat. První zmíněná zásada pojednává o skutečnosti, že do farní obce patří všichni. Z tohoto důvodu se ve farnostech organizují setkání a akce, na nichž se všichni účastníci zapojují, o které mají zájem a kde mohou navazovat vzájemné kontakty. S mnohými farníky, již se do těchto aktivit nezapojují, se farnost snaží navazovat hlavně kontakty osobní, protože Bůh je s nimi. Další zásada tkví v tom, že farnost vnímá znamení doby jako východisko své činnosti. Ve farním životě se zrcadlí každodenní život nás i našich blízkých a projevují se možnosti působení Boha. Pokud tato Boží znamení lidé správně chápou a vysvětlují si je ve světle evangelia, poté odkrývají, jak a kde Bůh nyní činí. Za další zásadu autor považuje fakt, že všichni jsou pozváni. Až po tom, co se lidé zbaví vlastní dokonalosti a přiznají si svoji omezenost, může docházet k upřímnému setkávání. Poté se otevírají k tomu, čím přispívají

ostatní, a oni tím mohou být obdarováni. Nemusí být obdařeni perfektností, nicméně mohou dát druhým „najíst“. Pokud se bliženská láska neboli diakonie děje pro druhé, což je poznávacím znakem křesťanů, poté dochází k tomu, že následují příklad Ježíše. Nikdo není vyloučen a jsou přijímáni hlavně ti, u nichž nelze slyšet jejich hlas. Křesťané neodkládají starost o sociálně znevýhodněné skupiny na dobročinné organizace, vždyť péče o bližní spadá podstatně do farnosti. Francouzský kněz Jacques Gaillot uvedl myšlenku, že církev, která neslouží, je k ničemu. Následujícím podstatným bodem je myšlenka toho, že si lidé váží lidské kultury a staví na tom, co dobrého již existuje. V lidské kultuře mají velký podíl zvyky a tradice. Pojímají všechny životní moudrosti a zkušenosti, jež jsou zakotveny v životě lidí. Z toho důvodu nelze všechny tradice a zvyky vytěšňovat. Farníci musí mít tvořivost a svobodu k tomu, aby se uskutečňovaly nové tradice z přímých životů lidí a jejich potřeb. Farníci mohou navzájem sjednocovat to existující s budoucím a orientovat se na cíl, jenž jim bude společný. Pátá zásada vystihuje plán toho, že všichni dělají něco málo, a ne pouze někteří všechno. Ve farnostech existují služby, jež dnes společnost potřebuje. Farnosti potřebují velké množství nepatrných, ale přitom důležitých služeb. Ve farnostech je mnoho lidí, kteří mají snahu něco uskutečnit, aniž bychom si to mysleli. Ten, kdo se může činně účastnit, musí souhlasit s farností a jejím posláním. Kvůli tomu se loučí s nabídkami pastorače, kdy jen pár jedinců z farnosti přemýšlí, co by se mohlo nebo muselo udělat pro druhé. Usilují o umožňující pastorači, kdy je farníkům zprostředkována podpora při nabízení své služby ve farnosti. Jsou povzbuzováni k tomu, aby svou službu vykonávali uvážlivě a odpovědně. Šestý bod pojednává o tom, že farníci vidí svoji farnost pod zorným úhlem toho, kdo ji sjednocuje. Ten, kdo ji sjednocuje je Kristus. Pokud společnost mluví o farnosti jako o společenství, míní tím to, že kráčí stejným směrem a orientuje se na jeden cíl. Tímto způsobem se stává svědky království Božího. Závěrečnou zásadou je záměr, kdy růst farnosti potřebuje stálost a klid, protože je rozsáhlý. Lidé si dávají určité, hodnotitelné, uspořádané cíle, aby mohli odevzdávat větší místo Božímu království krok za krokem. Všichni, kteří přijali svátost křtu, patří do farního života. Úkolem je vtáhnout všechny tyto jedince do dění rozvoje, jenž není zaměřen pouze na dílčí oblasti, ale i na celou farnost. K tomu, aby mohli kráčet touto cestou, musí mít naplánované kroky tak, aby se co nejvíce farníků účastnilo na rozhodovací činnosti. Klid a fáze regenerace patří k důležitému růstu. Růst vyžaduje čas.

Benedikt XVI. v encyklice *Deus caritas est* (dále DCE) zmiňuje fakt, že lidské bytosti stále vyžadují něco víc než jen technicky správně vykonanou péči. Lidé potřebují lidskost a všímavé srdce. Z toho vyplývá, že pomáhající pracovníci musejí mít kromě odborného vzdělávání zejména formaci srdce (DCE, čl. 31). Doležel (2011, s. 266 [online])

doplňuje, že nejpodstatnějším argumentem v encyklice je model integrace dvou doplňujících se kompetencí pracovníka, kompetence odborné a současně kompetence srdce, již popisuje jako „lidskost“, která je však radikalizovaná prožitkem lásky Boha ke Kristu.

2.4 Aktivity ve farnostech

Aktivita je svým způsobem veškeré konání a fungování, jež církev ve farnosti uskutečňuje. Aktivitou se chápe činnost, kterou církev v obci o sobě informuje. Je potřeba farníky nenásilně připravovat na tyto aktivity. Na takovou činnost nejsou lidé tolik zvyklí, mají z ní strach, často i oprávněný. Určité typy lidí budou akci brát jako ustavičnou náplň života, kdy bude v pozadí jejich náboženský i osobní život (Neugebauer, 2000, s. 45).

Před více jak 20 lety Neugebauer (2000, s. 45) zmiňoval, že bude možné tyto aktivity uskutečňovat jen výjimečně. I přesto je velká potřeba dát důraz na tuto složku, z toho důvodu, že když byla církev založena, byla založena také jako misionářská. Je důležité chystat půdu a místo pro misi v obci a sbírat odvahu něco uskutečnit, pokud nastane příležitost, jež bude vhodná. Právě tady je důležitost modlitby větší než kdekoli jinde.

Graubner (2005, s. 78–116) v rámci Roku farnosti požádal zástupce jednotlivých farností, aby mu sdělili, jaké aktivity v životě církevní obce uskutečňují a do kterých se zapojují. Jednalo se především o aktivity spojené s přírodou. Tyto aktivity zahrnovaly netradiční poutě, cyklopoutě, pěší poutě, výlety, návštěvy rodiště pana faráře, obchůzku křížů v obci, vytváření duchovních cyklostezek, křížové cesty napříč děkanátem či drakiádu. V rámci farního společenství probíhají ve farnostech lidové misie, farní zabijačky, agapé na faře, stavění máje, roráty, různé mše a slavnosti, např. dožínky a hody. Často farnosti pořádají výstavy fotografií, koncerty, kurzy, přednášky. Farnosti spolupracují s animátory, skauty nebo hasiči. S velkým úsilím dochází i k výstavbě nových kostelů. Farní časopisy a listy informující o dění ve farnostech slouží k tomu, aby farníci i široká veřejnost věděla, co se ve farnostech děje. Dochází také ke společnému úklidu farního kostela, fary a dalších prostor. Za humanitární oblast může být ve farnosti považována Tříkrálová sbírka nebo sbírka na různé nepříznivé životní situace ve světě nebo pro rodiny v určité farnosti. Může se jednat o finanční nebo materiální sbírky. Výtěžek je vždy věnován obětem zasažených nepříznivými událostmi. Většinou jsou to mladí farníci, kteří vyjíždí na misie pomáhat do rozvojových zemí. Jedná se např. o projekty Adopce na blízko. Na rozdíl od Adopce na blízko, existuje projekt Adopce na dálku, kdy se farnost na dálku finálně a materiálně stará o děti

z rozvojových zemí. Dále se realizují aktivity pro rodiny s dětmi a seniory. Rodiny si mohou užít program na fotbalových turnajích, letních táborech, karnevalech či dětských dnech. Děti mají radost z příchodu Mikuláše, jenž jim nadělí dárky. Jsou zde také každý týden pořádány hry a programy od různých skupin lidí, kteří ve farnosti žijí. Jedná se třeba o ministranty, scholy, spolča dětí, modlíci se matky atd. Rodiče mohou načerpat radost a povzbuzení na plesu pro manžele a snoubence. Pro mládež se každoročně připravují akce v podobě plesů, májového večírku nebo církevního Silvestru. Místní charity jsou také schopny spolupracovat s dobrovolníky. Senioři si přijdou na své při pletení obvazů pro malomocné nebo v rámci večírků pro seniory. Ve farnostech jsou pořádány také činnosti z oblasti sociálních služeb, do nichž spadá například pořízení farních hrobů pro poslední odpočinek osamělých farníků. Mnoho z těchto lidí bývá ve farnosti velice aktivních proto, že jsou sami a mají více volného času. Farnost se tedy stává více jejich rodinou, jež se stará o jejich pohřeb a poslední odpočinek. Jako další aktivitu farníci považují vytváření přání a dárků pro osoby nemocné.

Doležel (2004, s. 100 [online]) uvádí, že je podstatné, aby seniorům bylo umožněno si zachovat sociální vazby na rodinu a přátele a aby se zapojovali do života obce, farní komunity a společnosti. Senioři by se v zařízeních neměli cítit separovaní nebo sociálně vyloučení. Měli by cítit společenství, jednotu a solidaritu.

Aktivity, jež sdělili farníci arcibiskupu Graubnerovi, přesahují svým rozměrem až dodnes. Farníci přicházejí s novými nápady, jak celou komunitu farností propojovat. V dnešní době je viditelné ohromné stmelení farností v rámci pomoci ukrajinským občanům, kteří byli postihnuti válkou. Farnosti nabízí velkou pomoc, rozdávají svůj čas, síly, materiál a finance pro dobro druhých. Nyní se skutečně projevuje opravdová solidarita a soudržnost lidí.

3 Pohled papeže Františka na komunitní práci

V závěrečné kapitole bude představen pohled papeže Františka pro soudobou komunitní sociální práci ve farnostech. Dále budou zachyceny jeho inspirace, jak komunitní sociální práci ve farnostech uskutečňovat. Různé encykliky a exhortace mohou pomoci k nalezení inspirací, jež jsou příkladem do současné doby. Ještě dříve ale bude popsán život samotného papeže Františka, aby byl pochopen kontext jeho myšlenek a inspirací.

3.1 Život papeže Františka

Papež František se ve skutečnosti jmenuje Jorge Mario Bergoglio. Narodil se 17. prosince 1936 v Buenos Aires. Papež František vyrůstal ve stejném městě jako se narodil, ve čtvrti Flores. Studoval chemii, ale neustále v něm rostlo rozhodnutí, aby se soustředil na duchovní cestu. Rozhodnutí do určité míry způsobila zkušenost, kterou zažil ve svých dvaceti letech. Měl vážné problémy s dýcháním, s nimiž se dostal až na pokraj smrti. Od té doby má pouze jednu plíci. V roce 1958 se dostal do jezuitského řádu a prvně studoval společenské vědy v Chile. V roce 1986 odjel do Mnichova dokončit svou disertační práci a při návratu byl poslán do Cordóby jako duchovní vůdce a zpovědník. V roce 1992 byl jmenován pomocným biskupem v jeho rodném městě Buenos Aires a o několik let později se stal arcibiskupem. Kněžimi byla často oceňována jeho lidskost a prostota. Papežova aktivita se nevymezovala pouze na náboženskou činnost. Býval označován za „advokáta chudých“. Požadoval vytvoření více programů, jež by reagovaly na situaci sociálně vyloučených vrstev. Podle něj není zájem směřován k starým a chudým, nedávají se stejné šance na vzdělávání, a tím pádem nedochází k zajištění adekvátnosti sociálního statutu. Podstatný je pro něj osobní kontakt s lidmi. Jeho lidské projevy a city, jež nemají žádnou aroganci, nadřazenost nebo sklon k povýšenosti a elitářství, opatrně lámou ledy, a mohou tak církvi navrátit ztracenou důvěryhodnost. V březnu 2013 se stal 266. papežem (Šebek, 2015, s. 213–217).

Pro účely této bakalářské práce bylo vybráno pět exhortací a encyklik, které papež František napsal. Prvním vydaným dokumentem, jenž si klade ambici definovat nové směřování církve, je apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (dále EG) z roku 2013. Církev je podle papeže povolána k tomu, aby vycházela ze sebe sama směrem k druhým lidem (Šebek, 2015, s. 227).

V roce 2015 vznikla encyklika *Laudato si'* (dále LS), která je zaměřená na životní prostředí. V ní je papež radikální. Požaduje ekonomickou újmu, pokoru a skromnost (Englisch, 2017, s. 345).

Další exhortací je *Amoris laetitia* (dále AL), jež vznikla v roce 2016, ta otevírá dveře druhým. Papež vyzývá k tomu, aby lidé na sobě v rodinách či komunitách více pracovali, aby se otevřeli skromnosti jako cestě k společnému setkávání, budování mostů, otevírání prostoru pro druhé, vzájemného růstu s druhými a pro druhé (František, 2018 [online]).

Z roku 2019 je postsynodální apoštolská exhortace *Christus vivit* (dále ChV), inspirovaná životy mladých. Papež přemýšlí nad významnou zvěstí, již předává mladým způsobem doprovázení.

V nejnovější encyklice *Fratelli tutti* (dále FT), která vyšla v roce 2020, papež zmiňuje poselství spravedlivějšího a lepšího světa. Papež František klade důraz na příkladné bratrství a sociální přátelství.

3.2 Inspirace papeže Františka pro komunitní práci

Cílem této podkapitoly je poskytnout souhrnný pohled papeže Františka na vybrané oblasti. Z jeho myšlenek může společnost čerpat inspirace do každodenního života a praxe. Víze papeže je touha převést svá doporučení do opravdových skutků.

Papež zejména nabádá jak k vzájemné úctě, pomoci potřebným a zájmu o všechny lidi, tak i k sociální spravedlnosti, pokoře a ochraně životního prostředí (Novosád, 2017, s. 78 [online]).

3.2.1 Inspirace v oblasti rodiny

Papež František se v exhortaci *Amoris laetitia* zabývá především pastorační rodin, z níž vychází mnoho myšlenek. Papež František se zaměřil pouze na přehled některých hlavních pastoračních výzev (AL, čl. 199).

Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka na téma Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě se nazývá *Relatio Finalis* (dále RF). V této zprávě je uvedeno, že farnost přispívá k pastorační rodin. Farnost je rodinou rodin, v níž dochází k jednotě malých komunit, hnutí a církevních sdružení (RF, 2015, čl. 77 [online]). Do pastoračních plánů nestačí tedy zařadit pouze péči o rodiny. K tomu, aby rodiny mohly být

pořád více aktivními subjekty pastorace rodin, je potřeba, aby katechetické a evangelizační snahy byly orientovány dovnitř rodiny (RF, 2015, čl. 89 [online]).

Z dokumentu *Relatio Synodi* (dále RS), který je výsledkem synody o rodině, vzešly další otázky, následně rozeslané místním církvím. V dokumentu je uvedeno, že je potřeba rozvíjet dialog a kooperaci se společenskými strukturami, podporovat a povzbuzovat laiky, kteří se jako křesťané angažují v společensko-politických kulturních oblastech (RS, 2014, čl. 38 [online]).

V souvislosti s rodinou a manželstvím papež František vzpomíná na jedno přísloví: stojatá voda, jež se zkaží, je k ničemu. Tímto příslovím popisuje život lásky jako stagnaci po prvních letech manželství. Zastaví se pohyb lásky, skončí zdravý neklid, jenž přispívá k tomu, aby šla dopředu. Láska uvádí do pohybu veškerá očekávání, aby vytrvala na cestě růstu. Lidé jsou vyzváni žít plně v přítomnosti, aby svá srdce nasadili pro život, protože nejlepší způsob, jak připravovat a zabezpečit budoucnost, je žít správně v přítomnosti (AL, čl. 219). V dokumentu RS (2014, čl. 40 [online]) se uvádí, že farnost je místem, kde zkušené páry mohou být oporou a inspirací mladším párům za pomoci různých sdružení, církevních hnutí a komunit.

Farnosti, komunity, hnutí, školy a další církevní zařízení poskytují prostředky pomoci při péči o rodiny a při vnášení života do nich. Jedná se o setkání sousedských nebo spřátelených manželských párů, duchovní obnovy, odborné konference a centra manželského poradenství. Dále mohou probíhat přípravy od misijních pracovníků, již s manželi mluví o jejich potížích, starostech a záměrech. Poskytují poradenství pro různé rodinné situace jako jsou závislosti, nevěra nebo násilí v rodinách (RS, 2014, čl. 34 [online]). Papež František představuje myšlenku toho, že manželé, kteří mají zkušenost se zaučováním, mohou předkládat praktiky, jež jim byly užitečné. Mohou to být zkušenosti v rámci oblastí, jak plánovat čas, čas odpočinku s dětmi, různé způsoby slavení významných příležitostí nebo prostor pro duchovní sdílení (AL, čl. 225). Také může být ku prospěchu pověřit zralejší páry k úkolu doprovázení mladších manželů. Mohou je navštívit, navrhnout jim nabídku vedení a pomoc v růstu. V současné době a životním tempu nebude většina manželů mít čas se scházet. Pastorace nemůže být omezena na nepočetnou elitu. Pastorace musí být dnes obzvláště misijní, proto je důležité vyjít ven tam, kde jsou i ostatní lidé (AL, čl. 230).

Spolu s pastorační orientovanou na rodiny i mládež se jeví potřeba formace jáhnů, kněží, řeholnic a řeholníků, katechetů a dalších pastoračních pracovníků. Dále se klade důraz na přítomnost rodin a laiků, ale také na přítomnost žen při kněžské formaci. Ženy přispívají k docenění komplementarity a různosti povolání v církvi (RF, 2015, čl. 61 [online]).

Kompendium katechismu katolické církve (2006, čl. 321) zmiňuje dvě svátosti. Svátost svěcení neboli kněžství a manželství jsou svátosti ke službě společenství. Poskytují milost pro pozoruhodné poslání v církvi a slouží ke stavění Božího lidu. Pomáhají zejména církevnímu společenství a spáse druhých osob. V díle *Youcat* (2017, čl. 248) je připomenuto, že obě svátosti jsou v jednom totožné. Jsou totiž určeny druhým. Svátost manželství i kněžství mají stavět Boží lid a být jakýmsi „kanálem“, jímž teče Boží láska do světa.

Nezbytné je vzdělávat a formovat různé pomáhající profese, mezi které patří i sociální pracovník. Odborníci, již se setkali s doprovázením, pomáhají převádět podněty pastorace do skutečných situací a do konkrétních starostí rodin (AL, čl. 204).

3.2.2 Inspirace určené mladým lidem

Společenství jako farnost by měla poskytovat možnosti zažít nesobeckou lásku a podporu, růst a přijetí (ChV, čl. 216). Od mateřského lůna jsou všichni lidé odkázáni ke společenství. Lidé mohou být šťastni pouze ve vztahu k druhým. Z toho důvodu si Bůh všímá úplného dobra člověka, a tak mu záleží na tom, aby člověk podporoval rozvoj toho, na čem se lidé pestrými postupy účastní. Jedná se tedy o společenství a komunity ve farnostech (Docat, 2017, čl. 27). Členové farností musí budovat vztahy jednoduchými, každodenními gesty, jež může činit každý. Jde o spolupráci všech. Všichni jsou nezbytným kamenem pro budování života farnosti a nikdo nesmí být lhostejný nebo stát bokem (ChV, čl. 217).

Kromě mezigeneračních vztahů nelze zapomínat na vztahy mezi vrstevníky, jež jsou podstatné pro vzájemné působení a progresivní zrovnoprávnění z původního rodinného prostředí. Diskuse a přátelství, mnohdy i různé skupiny, v nichž se v určité míře zapojují, jsou příležitostmi zaměřené na posílení socializace a budování vztahů v prostředí, kde je nikdo neposuzuje a nehodnotí. Mít zkušenost zažít míru podpůrného společenství prezentuje velký zdroj pro sdílení víry a vzájemnou pomoc pro poskytnutí svědectví. Mladí farníci jsou způsobilí směřovat a vést jiné mladé lidi a žít opravdový život i s nimi uprostřed svých blízkých (Závěrečný dokument XV. Všeobecného řádného zasedání biskupské synody, 2018, čl. 36).

Nevidanou příležitostí k růstu a k otevření se je služba. Často mladí farníci smýšlí o tom, že by pomáhali druhým, obzvláště dětem a chudým. Touto službou zakusí první krok k objevování nebo obnovování křesťanského a církevního života. Lidé by se neměli chápat jako církevní nebo společenské struktury, jako celek lidí, kteří nežijí jako jednotlivci. Musí se

chápat jako tkanivo společenství všech a pro všechny, jež nemůže svolit, aby slabí a chudí dál zůstávali opovrhováni vzadu. Farníci mají tedy počítat se všemi a současně na cestě mladých zapojit ty slabé, znevýhodněné, nejchudší a zraněné. Tito farníci necítí strach nebo ošklivost k těm mladým lidem, jež potkalo nějaké zranění nebo těžká situace (ChV, čl. 231).

Papež František vyzývá církev, aby nestagnovala sama u sebe, ale kráčela na periferie, na hranice lidského bytí. Jedná se o hranice každé bídy. Nemůže dojít k faktu, že by církev sama sociálně vykrvácela a přišla o svou sílu. Tato síla zasahuje do společnosti a mění ji. Někteří křesťané by se raději zapojovali mimo církev, než aby tak činili se svými blízkými ve farních komunitách. Špatné zkušenosti členů farností nejsou důvodem, proč by se měl člověk vzdalovat od charitativních a sociálních projektů (Docat, 2017, čl. 313). Nedochází tedy k faktu, že se mladí farníci odloučí a přijdou o kontakt s farními společenstvími, komunitami a hnutími. Je jasné, že se snáze zapojí do společenství, jež jsou otevřená, svobodná a živá ve víře. Tato společenství se mohou stát korytem, ve kterém budou mladí farníci pociťovat a zakoušet možnost budovat hodnotné vztahy (ChV, čl. 220).

Pro mladé lidi je důležité se společně modlit, mít biblické kroužky, duchovní společenství nebo studijní skupiny. Mohou spolu prožívat poznatky z učení církve a trávit spolu volný čas. V ochotném společenství a v přátelství se mohou mladí lidé navzájem povzbuzovat ve víře. Kde tyto skupiny ještě nejsou, tam je striktně doporučeno, aby se zakládaly. Je podstatné, aby se skupiny začleňovaly do místních farností (Docat, 2017, čl. 316). Dále papež František (ChV, čl. 238) zmiňuje, že poutě přitahují mladé lidi, přestože se nezapojují do církevních struktur. Vyhledávají je především skupiny chudší mládeže, ale také jiné vrstvy společnosti. Nepohlíží se na ně s pohrdáním, ale je podstatné je povzbuzovat a podporovat.

Papež František připomíná, že není nezbytná dlouhá příprava, aby se z mladých lidí stali misionáři. Mohou jimi být i ti nejslabší, zranění a znevýhodnění, jelikož je pořád potřeba zprostředkovávat dobro. To dobro musí být sdíleno, přestože je v člověku přítomno s mnohými starostmi a bolestmi. Nemůže se také zapomínat na lidovou misi, jež je nekontrolovatelná a převyšuje veškerá církevní schémata. Důraz papež František klade i na doprovázení a podporu těchto misí. Cílem ale nemá být lidovou misi příliš usměrňovat (ChV, čl. 239). Mladí farníci dospívají k misijní pastoraci. Bude pro ně obohaceno, když přemůžou svůj ostych a s odvahou půjdou navštěvovat domy. Tímto způsobem přicházejí do kontaktu s životy lidí, zvykají si dívat se za hranice svého rodinného a přátelského okolí. Dojde k tomu, že začnou chápat život v širších souvislostech a zároveň se posílí jejich víra a vědomí sounáležitosti s církví (ChV, čl. 240). Významnou schopností mladých lidí je vytvářet nové

formy misie v úplně odlišném prostředí. Jedná se o sociální síť, kde mohou šířit nejen Boha, ale i angažovanost a solidaritu ve farních komunitách a společenstvích (ChV, čl. 241).

Značnou roli v doprovázení mladých lidí hraje společenství. Potřebné je, aby si celé společenství uvědomovalo své uvážlivosti a zodpovědnosti za jejich přijímání, motivování, povzbuzování a podporování (ChV, č. 243). Církevní vzdělávací a výchovné instituce jsou správným společenským prostředím pro doprovázení, jež dává možnost věnovat orientaci mladým lidem, a to zvláště tehdy, když přijímají všechny mladé lidi bez ohledu na jejich kulturní zázemí, náboženské přesvědčení nebo osobní rodinnou a sociální situaci. Takto se církve hlavně podílí na všestranném vzdělávání mladých lidí v mnoha částech světa (Závěrečný dokument XV. Všeobecného řádného zasedání biskupské synody, 2018, čl. 15).

3.2.3 Inspirace přesahující sociální bariéry

Podle Papeže Františka (FT, čl. 77) musí farníci mít čistou a prostou touhu být vytrvalým lidem. Dále musí být neúnavní v úsilí začleňovat, sjednocovat a pozvedat ty, kdo upadli. Farníci podporují to, co je dobré, proto se mají dát do služby.

Papež František (FT, čl. 78–79) vyzdvihuje, že farníci jsou povoláni k tomu, aby se sjednotili jako rodina, jež je pevnější a silnější než souhrn individuálních malých členů. Další závisející činností farníků je pečovat o potřeby každého muže a ženy, každého dítěte a každého seniora se soustředěným a solidárním postojem.

Chudý člověk, který přichází o ochranné prostředí rodiny, bývá dvojnásobně vystaven samotou a ohrožením své integrity a izolovanosti (AL, čl. 242). Lidé by tedy neměli říkat, že mají „bližní“, jimž mohou pomáhat, ale že jsou povoláni k tomu, aby se oni sami stali bližními pro druhé (FT, čl. 81). Když farníci otevírají svá srdce těm, kdo jsou rozdílní a odlišní, je jim dovoleno, aby byli nadále sami sebou, a zároveň jim pomáhali novými způsoby se zlepšovat a růst (FT, čl. 134).

Vyskytuje se zde faktor „nezištnosti“, v němž se pojednává o schopnosti činit některé věci prostě proto, že jsou samy o sobě správné bez ohledu na vlastní odměnu nebo zisk. Zásluhou nezištnosti mohou lidé přijímat cizince, ačkoli jim to neposkytne přímý viditelný prospěch (FT, čl. 139). Tato výzva je aktuální v současné situaci spojené se stěhováním ukrajinských občanů do blízkých zemí, kde jim je poskytnuto bezpečí.

Jestliže skupina nebo jednotlivec žijí v souladu se svými názory, uceleně obhajují své hodnoty a smýšlení, je to tak jako tak pro společnost rozhodně přínos. K tomu dochází ale jen v té míře, v jaké funguje skutečný dialog a otevřenost k druhým lidem (FT, čl. 203).

3.2.4 Inspirace v oblasti iniciativy a evangelizace

Papež František (EG, čl. 24) zmiňuje, že je prioritní využít všechny iniciativy, zapojovat se, provázet a přinášet plody do farnosti. Společenství se nebojí vyhledávat vzdálené, vycházet na křižovatky cest a zvát vyloučené. Toto společenství vychází z prožitku neuhastitelné touhy nabízet milosrdenství. Papež František přichází s povzbuzením, aby si lidé dodávali odvalu k větší iniciativě. Díky tomu se bude církev umět zapojit. Společenství vchází svými skutky do každodenního života druhých osob, poráží vzdálenosti a dochází až k pokoření. Je jednoduše připraveno doprovázet a je vždy pozorné k plodům. Stará se o pšenici a nerozčiluje se kvůli plevelu. Rozsévač nenaříká ani nepanikaří, když zpozoruje mezi pšenicí klíčit plevel. Přichází na způsob, jak by mělo slovo působit v konkrétních situacích. Přináší tak nové plody, i když jsou údajně nedokonalé a nezralé.

Papež František (EG, čl. 27) doporučuje počínat si tak, aby struktury církve byly více misijní, aby docházelo k větší otevřenosti a expanzivě ve všech instancích obvyklé pastorace.

Farnost díky všem svým aktivitám podněcuje a formuje své členy, aby se stávali aktéry. Širší společenství tvoří svatyni z menších komunit, za níž se jdou žíznící napít, aby mohli dál putovat. Farnost se musí zaměřit na misijní poslání, aby byla ještě blíže k lidem. Komunity, společenství a hnutí se ochotně sjednocují do pastorace místní farnosti (EG, čl. 28).

Papež František (EG, čl. 33) vybízí všechny osoby, aby odvážně měnili zaužívané pravidlo „vždycky to tak bylo“, a docházelo tak k obnově církve. Často se může stát, že dojde k pouhému fantazírování. Proto je důležité nekráčet osamoceně. Člověk musí vždy počítat se svými blízkými z církve.

K tomu uvádí zajímavou myšlenku *KKC* (čl. 1735), v němž je uvedeno, že odpovědnost a přičitatelnost za nějaké jednání ve farnosti může být zmírněna nebo až potlačena roztěkaností, neznalostí, strachem, návyky, násilím, bezuzdnými vášněmi a jinými sociálními či psychickými faktory. Není tedy vždy adekvátní jednat, když člověk prožívá své problémové situace.

3.2.5 Inspirace v oblasti životního prostředí

Péče o přírodu je součástí životního stylu, který pojímá schopnost žít společně a ve společenství (LS, čl. 228). Papež František (LS, čl. 67) dodává, že každá komunita může brát z dobra země to, co zužitkuje k vlastnímu přežití. Také má povinnost chránit ji a zajišťovat kontinuitu její plodnosti pro další generace.

Papež František (LS, čl. 149) oznamuje, že hodně lidí je v těžkých vykořisťujících situacích schopno navazovat vztahy sounáležitosti a vzájemnosti, jež přeměňují přelidnění ve zkušenost společenství, boří zdi vlastního „já“ a potlačují bariéry sobectví. Právě tato zkušenost probouzí uprostřed komunity tvořivost ve vylepšování nějaké budovy nebo lokality.

Jakékoli místo může přestat být peklem a stát se prostorem důstojného života. Dochází k tomu v případě, že se navazují blízké lidské vztahy a vytváří se komunita. Tuto skutečnost lze považovat za společenství (LS, čl. 148). Je však nutné věnovat mimořádnou pozornost komunitám a jejich tradicím. Nejsou jen menšinou mezi ostatními, ale měly by se stát raději mluvčími v komunitách, především když se plánují projekty týkající se jejich lokality (LS, čl. 146).

3.3 Shrnutí inspirací

Ze zmíněných inspirací lze konstatovat, že papež František přináší doporučení nám všem. Nechce, abychom byli lhostejní, ale abychom se s otevřeným srdcem zapojovali ve farnostech, společenstvích a celém světě. Nezaměřuje se jen na jednu oblast, ale podporuje růst více skupin. Papež František se zaměřuje na mnoho témat, ale není bezprostředně řečeno, že by se zabýval oblastí komunitní práce. S komunitní prací v církvi a ve farnostech souvisí jeho chápání a porozumění v oblasti společenství různých skupin. Papež v každém případě zdůrazňuje, že je důležité žít ve společenství. Tím se totiž tvoří komunita a vzniká komunitní práce. Je důležité rozvíjet dialog a spolupráci s laiky, rodinami a kněžími, již se zapojují v různých oblastech nejen komunitního díla. Musí se navazovat vztahy plné vzájemnosti a sounáležitosti, které potlačují bariéry sobectví. Farníci musí stavět vztahy každodenními činy, jež může vykonávat každý. Je podstatné se semknout jako rodina, jež je tím pevnější a silnější než několik jednotlivých členů. Spolupráce všech je na prvním místě. Tímto způsobem farníci zakoušejí osobní růst, a přitom se i vzdělávají. Často se v církvi objevuje myšlenka činit věci jen proto, že jsou samy o sobě správné, bez ohledu na odměnu.

To se nyní stává pravidlem, kdy přijímáme cizince, ačkoli nám to neposkytne pozorovatelný prospěch. Měňme pravidlo „vždycky to tak bylo“ a vycházejme s odhodláním činit komunitní dílo.

Závěr

V bakalářské práci jsem se věnovala komunitní sociální práci ve farnostech katolické církve pohledem papeže Františka. Cílem bylo zjistit, jaké inspirace přináší papežův pohled pro soudobou komunitní sociální práci ve farnostech.

Předkládaná bakalářská práce je zpracována jako teoretická studie. Jako metodu jsem zvolila odbornou kompilaci. První kapitola pojednává o tématech vztahujících se ke komunitní práci. Ještě dříve byla popsána komunita a dále jsem se věnovala komunitní sociální práci jako metodě sociální práce. Následně jsem se zaměřila na historii a specifika v českém prostředí. Poté jsem navázala modely, přístupy a cíli komunitní práce. Tuto kapitolu jsem zakončila tématem rozvoje komunity jako rozvoje místního společenství.

Zabývala jsem se také definováním církve a farnosti. Následně jsem propojila vztah komunitní práce a farnosti, jenž je zásadní pro výkon dobré praxe v sociální práci. Zmínila jsem situaci komunitních farních center v ČR a zohlednila jsem i důležitost vypracovaných výzkumných prací. Posledními tématy v této kapitole byly úlohy farnosti a aktivity ve farnostech.

Závěrečná kapitola směřuje na pohled papeže Františka. Nejdříve je krátce popsán jeho život a publikace, jež jsem v této kapitole zmínila. Následně jsem popsala jeho inspirace v různých oblastech, kde by mohla probíhat komunitní sociální práce ve farnostech katolické církve. Cíl práce byl naplněn právě v této kapitole, kde se snažím popsat myšlenky a inspirace papeže Františka pro soudobou komunitní sociální práci.

Papež František podporuje zapojování ve farnostech. Neudává příliš konkrétní činnosti, protože ví, že farníci sami znají potřeby ve svých farnostech. Spíše dbá na spolupráci, loajalitu, soudržnost a solidaritu, bez nichž se komunitní práce nemůže obejít. Papež František myslí i na chudé, nemocné nebo seniory, protože ti jsou většinou sami. Vyzdvihuje proto vzájemný kontakt mezi různými skupinami. Jeho chápání a porozumění v oblasti společenství různých skupin nepochybně souvisí s komunitní prací. Papež upozorňuje na to, že je podstatné žít ve společenství. Tímto společenstvím se tvoří komunita, a vzniká tak komunitní práce. Komunitní práce je jedním z přístupů sociální práce. Tento přístup učí klienty naleznout jejich problém svépomocí, a poté je provází při jeho řešení. Sociální pracovník by mohl v praxi více poznávat potřeby klientů skrze komunitu, navštěvovat klienta v jeho přirozeném prostředí, a tudíž by z logiky věci vyplývalo, že by ve farnosti byl terénním sociálním pracovníkem, nebo pracovníkem komunitním. Komunitní práce ve farnostech, dle mého názoru, není tolik zaužívaná. Z toho vyplývá, že by sociální

práce mohla čerpat z této oblasti inspirace a podílet se na inovaci některých zaužívaných postojů.

Jsem ráda, že jsem práci na toto téma mohla zpracovat. Dozvěděla jsem se o podnětech papeže Františka, které mi byly dříve neznámé. Při psaní práce jsem zjistila, že některé osoby, jež osobně znám, jsou autory publikací, z nichž v této práci čerpám. Vnímám, že pro mě samotnou i pro bakalářskou práci jsou velkým přínosem. Také více pociťuji, že já sama se mohu více zapojovat ve farnosti v rámci komunity, a měnit tak společenství.

Práce může být podnětem pro vypracování další práce pohledem jiné autority nebo shledání nové inspirace v budoucí literatuře. Dále vnímám jako potřebné se ve farnostech více „stmelovat“, vzdělávat a konat dílo spolu. Je třeba začínat od malých krůčků a postupně navazovat na komunitní dílo. Práce je zamyšlením pro všechny. Lidé si tak zdůvodní, jestli do farního společenství přispívají a jestli práci dělají naplno. V případě, že se nezapojují, dochází k nabádání službu ve farnosti zkusit. Adekvátní by bylo, kdyby vznikl nový výzkum na téma, jak komunitní sociální práci vnímají farníci, kněží nebo sociální pracovníci.

Bibliografie

ADÁMEK, Marek. 2014. *Diakonická funkce katolické církve v ostravsko-opavské diecézi* [online]. Olomouc (diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://library.upol.cz/i2/i2.entry.cls?ictx=upol&plang=cs&pretty=csg&repo=upolrepo&key=53847490222>.

BENEDIKT XVI. 2006. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.* Vyd. 3. Praha: Paulínky. ISBN 80-86949-03-6.

Caritas et veritas: Časopis pro reflexi křesťanských souvislostí v sociálních a humanitních oborech. 2022. Potenciály a rizika komunitně vnímaného společenství [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://www.caritasetveritas.cz/artkey/inf-990000-0100_temata-dalsich-cisel.php.

DOCAT: sociální nauka církve pro mladé. 2017. V Praze: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-931-1.

DOLEŽEL, Jakub. 2004. Východiska a cíle charitativně-diaconické práce se seniory. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 3, s. 90-102. [online]. [cit. 2022-03-10]. ISSN 1213-624. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2004-3.pdf>.

DOLEŽEL, Jakub. 2011. *Teoretické ukotvení církevní sociální práce na pozadí obecných a českých charitních dějin až po encykliku Deus caritas est* [online]. Olomouc (disertační práce). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://theses.cz/id/tcc3yv/DOLEZEL_-_disertacni_prace.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dbadatelsky%20orientovane%20vyucovan%C3%AD%26start%3D80.

ENGLISH, Andreas. 2017. *Bojovník ve Vatikánu.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0070-5.

FRANTIŠEK. 2014. *Evangelii gaudium: Radost evangelia : apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě.* Praha: Paulínky. ISBN 978-80-7450-118-0.

- FRANTIŠEK. 2015. *Laudato si' papeže Františka o péči o společný domov*. Praha: Paulínky. ISBN 978-80-7450-187-6.
- FRANTIŠEK. 2016. *Amoris laetitia: Radost z lásky : posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Praha: Paulínky. ISBN 978-80-7450-225-5.
- FRANTIŠEK. 2018. *Bůh je mladý* [online]. Praha: Dobrovský s.r.o. [cit. 2022-03-13]. ISBN 978-80-7642-381-7. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/buh-je-mlady-810255/>.
- FRANTIŠEK. 2019. *Christus vivit: Kristus žije: Posynodní apoštolská exhortace k mladým lidem i k celému Božímu lidu*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7566-167-8.
- FRANTIŠEK. 2021. *Fratelli tutti: Encyklika o bratrství a sociálním přátelství*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7566-217-0.
- GARDNER, John W. 1999. *Budování komunity*. Praha: Nadace VIA.
- GIDDENS, Anthony. 2004. *Třetí cesta a její kritici*. Praha: Mladá Fronta. ISBN 80-204-1208-5.
- GIDDENS, Anthony. 2010. *Důsledky modernity*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-035-3.
- GOJOVÁ, Alice, Z. STANKOVÁ a V. GOJOVÁ. 2020. *Rozvoj komunit a komunitních organizací* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií. [cit. 2022-03-12]. ISBN 978-80-7599-222-2. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/fss/publikace/rozvoj-komunit-a-kom-org.pdf>.
- GOJOVÁ, Alice. 2006. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita. Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 80-7368-154-4.
- GOJOVÁ, Alice. 2013. *Práce s komunitou*. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol., *Encyklopedie sociální práce*, s. 309-312. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- GRAUBNER, Jan. 2005. *Jak si představit farnost dnes*. Olomouc: Matice cyrilometodějská. ISBN 80-72662-19-8.

GULOVÁ, Lenka. 2011. *Sociální práce pro pedagogické obory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3379-1.

HARTL, Pavel. 1997. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-45-1.

HENDERSON, Paul a David N. THOMAS. 2007. *Zručnosti komunitnej práce v susedstvách*. Vyd. 3. Nitra: Centrum komunitního rozvoja. ISBN 978-80-969638-4-3.

<https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/10/2004-3.pdf>.

JARY, David a Julia JARY. 1991. *Collins Dictionary of Sociology* [online]. Glasgow: HarperCollins Publishers. [cit. 2022-03-04]. ISBN 0-00434373-5. Dostupné z: https://archive.org/details/collinsdictionar0000unse_e0a9/page/n7/mode/2up.

KÁBRT, Jan. et al. 2000. *Latinsko-český slovník*. Praha: Leda. ISBN 80-85927-82-9.

Katechismus katolické církve. 2002. Vyd. 2. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 80-7192-473-3.

KINKOR, Milan. 2013. *Komunitní práce*. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol., *Metody a řízení sociální práce*. s. 253-270. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.

Kodex kanonického práva. 1994. Praha: Zvon. ISBN 80-7113-102-6.

Kompendium Katechismu katolické církve. 2006. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-079-0.

KRAUS, Blahoslav. 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.

KÜNG, Hans. 2000. *Co je církev?* Brno: Cesta. ISBN 80-85319-98-5.

LARSEN, A. K., V. SEWPAUL a G. O. HOLE. eds. 2014. *Participation in Community Work: Introduction, s. 1-15*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-65841-6.

MARTINEK, Michael a kol. 2008. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická. ISBN 978-80-904137-2-6.

MATOUŠEK, Oldřich. 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

MCDONOUGH, Greta. 2018. *Komunitní sociální práce: cesta naděje a pomoci pro potřebné komunity*. In: BOŽIČ, Aleksandar. *Dobrá praxe sociální práce na obci*. s. 101-108. Olomouc: CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. ISBN 978-80-87623-13-8.

MIČKOVÁ, Barbora. 2019. *Komunitní práce v církvích* [online]. Praha (bakalářská práce). Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Katedra pastorační a sociální práce. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/116787/130275322.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

MIKULÁŠEK, Josef. 2018. *Církev jako komunita jednání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5323-1.

Národní centrum podpory transformace sociálních služeb. 2013. *Manuál transformace ústavů: deinstitucionalizace sociálních služeb* [online]. Praha: MPSV. [cit. 2022-03-04]. ISBN 978-80-7421-057-0. Dostupné z: [http://www.trass.cz/archive_2015/files/5-dok-dopor-postupy\(8\)_ManualTransformaceTisk-Text.pdf](http://www.trass.cz/archive_2015/files/5-dok-dopor-postupy(8)_ManualTransformaceTisk-Text.pdf).

NAVRÁTIL, Pavel a kol. 2003. *Romové v české společnosti: Sociální práce se sociálně vyloučenými: modely sociální práce, které jsou v souvislosti se sociální prací s menšinami hojně uváděny*, s. 36-56. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8.

NEŠÉTOVÁ, Ivana a Petra HORTVÍKOVÁ. 2004. *Základy péče o společensky nepřizpůsobené občany*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 80-70423-04-8.

NEUGEBAUER, Jaromír. 2000. *Farnost dnes a zítra*. Svitavy: Trinitas. ISBN 80-86036-45-6.

NOVOSÁD, Libor. 2017. Sociální práce, zdraví a životní styl. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 3, s. 78. [online]. [cit. 2022-03-09]. ISSN 1805-885X. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2017-2.pdf>.

PAVEL VI. 1965. *Dekret Druhého vatikánského koncilu o apoštolátu laiků Apostolicam actuositatem* [online]. Řím. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651118_apostolicam-actuositatem_cs.html.

PETRÁČEK, Vladimír. 2003. *Farnost na cestě*. Svitavy: Trinitas. ISBN 80-86036-84-7.

PŘÍHODOVÁ, Alice. 2004. Koncept komunity v komunitní sociální práci. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 3, s. 43-56. [online]. [cit. 2022-03-10]. ISSN 1213-624. Dostupné z:

Relatio Finalis. 2015. [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.socialninauka.cz/dokumenty/dalsi-dulezite-dokumenty/strukturovane-relatio-finalis>.

Relatio Synodi. 2014. [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://www.socialninauka.cz/files/files/relatio_synodi.pdf.

REPKOVÁ, Kvetoslava. 2016. *Komunitná dimenzia kompenzačnej pomoci osobám so zdravotným postihnutím*. Sociální práce/Sociálna práca, č. 3, s. 87-104. [online]. [cit. 2022-03-10]. ISSN 1805-885X. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2016-3.pdf>.

SCHURINGA, Leida. 2007. *Komunitní práce a inkluze Romů*. Ostrava: Radovan Goj.

STANKOVÁ, Zuzana, A. GOJOVÁ a V. GOJOVÁ. 2020. *Sociální práce s komunitou* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií. [cit. 2022-03-12]. ISBN 978-80-7599-218-5. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/fss/publikace/socialni-prace-s-komunitou.pdf>.

STEPNEY, Paul a Keith POPPLE. 2008. *Social work and the community: a critical context for practise*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-4039-9126-3.

ŠEBEK, Jaroslav. 2015. *Papežové moderního věku*. Řitka: Čas. ISBN 978-80-7475-083-0.

ŠŤASTNÁ, Jaroslava. 2016. *Když se řekne komunitní práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3356-5.

TRETERA, Jiří R. a Zdeněk HORÁK. 2016. *Církevní právo*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-192-2.

WEYAND, Alfons. 1972. *Co je farnost*. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta v Olomouci.

YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé. 2017. V Praze: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7566-012-1.

Závěrečný dokument XV. Všeobecného řádného zasedání biskupské synody. 2018. [online]. [cit. 2022-03-10]. Vatikán. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf.

ŽŮRKOVÁ, Barbora. 2016. *Postoje farníků ve vybraných farnostech k možnostem zapojení do komunitní práce* [online]. Olomouc (absolventská práce). CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://is.caritas-vos.cz/th/xgjp9/Absolventska_prace_-_Zurkova.pdf?fbclid=IwAR0gfEm0wyxmng4RLwT4yXdJiVNF2UHQLo2MIWJ8g9DjlSMVgy17QG990K0.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá pohledem papeže Františka na možnosti komunitní sociální práce ve farnostech katolické církve. Cílem je zjistit, jaké inspirace přináší papežův pohled pro soudobou komunitní sociální práci ve farnostech. Tato práce je pouze teoretická. První část práce se zabývá vymezením komunitní sociální práce. Propojení komunitní práce a farnosti, úlohy a aktivity ve farnosti jsou popsány ve druhé části. Závěrečná část se již zaměřuje na téma, ve kterém je naplněn cíl bakalářské práce. Tato oblast je věnována inspiracím papeže Františka v oblasti komunitní práce v současné době.

This bachelor's thesis deals with the view of Pope Francis on the possibilities of community social work in the parishes of the Catholic Church. The aim is to find out what inspiration the pope's view brings to contemporary community social work in parishes. This work is only theoretical. The first part deals with the definition of community social work. The connection between community work and the parish, tasks and activities in the parish are described in the second part. The final part focuses on the topic in which the goal of the bachelor thesis is fulfilled. This area is dedicated to the inspirations of Pope Francis in the field of community work today.

Seznam použitých zkratek

AL – Amoris laetitia

DCE – Deus caritas est

EG – Evangelii gaudium

FT – Fratelli tutti

ChV – Christus vivit

KKC – Katechismus katolické církve

LS – Laudato si'

RF – Relatio Finalis

RS – Relatio Synodi